

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

DRAMATICKÁ HRA JAKO METODA PŘEDŠKOLNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ

Vedoucí práce: Mgr. Anna Dudová

Autor práce: Jarmila Dobřichovská

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: V.

2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s využitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

31. března 2016

.....

Jarmila Dobřichovská

Poděkování

Chtěla bych poděkovat především své vedoucí Mgr. Anně Dudové za vedení mé bakalářské práce a odborné konzultace, které mi poskytla. Také děkuji za cenné rady, připomínky, ochotu a trpělivost.

Dále bych ráda poděkovala Mgr. Majce Šmolkové a Mgr. Haně Zezulové za cenné rady a připomínky.

Děkuji i celé své rodině, především své sestře Janě, za velkou podporu a pomoc.

Obsah

ÚVOD	5
1. Dítě předškolního věku	8
2. Hra v životě dítěte předškolního věku	12
2.1 Aspekty hry	12
2.2 Znakry hry	13
2.3 Vývojové fáze hry	13
2.4 Typy her	14
2.5 Význam hry v předškolním věku	16
3. Předškolní vzdělávání	17
3.1 Dokumenty pro předškolní vzdělávání.....	17
3.2 Metody vzdělávání	19
3.2.1 Rozdělení vzdělávacích metod	20
3.3 Formy vzdělávání v mateřské škole	21
4. Dramatická výchova	22
4.1 Přístupy a cíle dramatické výchovy	22
4.2 Formy dramatické výchovy.....	24
4.3 Principy dramatické výchovy.....	25
4.4 Zásady pro dramatickou práci	27
4.5 Metody a techniky dramatické výchovy	29
5. Dramatická hra	35
5.1 Dramatická hra v RVP předškolního vzdělávání	37
5.1.1 Dramatická hra v RVP „Dítě a jeho tělo“	37
5.1.2 Dramatická hra v RVP „Dítě a jeho psychika“	37
5.1.3 Dramatická hra v RVP „Dítě a ten druhý“	38
5.1.4 Dramatická hra v RVP „Dítě a společnost“	38
5.1.5 Dramatická hra v RVP „Dítě a svět“	39
5.2 Dramatická hra v RVP	40
ZÁVĚR	42
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	44
SEZNAM ZKRATEK	46
ABSTRAKT	47
ABSTRACT	48

ÚVOD

Při volbě tématu mé bakalářské práce byl mým zdrojem inspirace předmět Dramatická výchova. V dnešní době bývá stále častěji zmiňována v oblasti vzdělávání a její prvky jsou stále více zařazovány do vzdělávacích programů. Zajímalo mě využití dramatické výchovy v mateřské škole, konkrétně uplatnění dramatické hry jako metody práce a jaké je její místo v současném předškolním vzdělávání.

Cílem mé práce je popsat, jaké místo má dramatická hra v dramatické výchově a především v předškolním vzdělávání, zhodnotit využití dramatické hry jako metody předškolního vzdělávání a v souvislosti se závaznými dokumenty její přínos týkající se naplnění cílů vzdělávacího programu. První kapitolu věnuji vývojovým zvláštnostem dítěte předškolního věku z hlediska vývojové psychologie, neboť jsem svou práci zaměřila právě na tuto věkovou skupinu dětí. V tomto období je nejpřirozenější činností hra, proto jsem zvolila nadcházející kapitolu právě zaměřenou na „hru“ jako takovou v životě dítěte. Popisuji vývojové etapy hry, také znaky, aspekty i typy her. Zdůrazňuji význam hry především v tomto věku. Podle mého názoru by se prvky hry měly objevovat i v oblasti předškolního vzdělávání, aby dítě bylo dostatečně motivováno a činnosti, metody i formy práce, dítě bavily. Předškolnímu vzdělávání je věnována třetí kapitola, která zahrnuje důležité a závazné dokumenty pro předškolní vzdělávání, kterými jsou Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, podle kterého si každá škola vytváří svůj Školní vzdělávací program, z kterého se poté tvoří pro každou třídu Třídní vzdělávací program. Definuji zde metodu a zabývám se oblastí metody a formy vzdělávání. Do metod a forem vzdělávání lze zařadit i dramatickou výchovu, které věnuji další část své práce. V kapitole „Dramatická výchova“ nejprve definuji dramatickou výchovu, její přínos a srovnávám pohledy na dramatickou výchovu nejznámějších autorů zabývajících se dramatickou výchovou ve svých publikacích.

Velmi významnou osobností v oblasti české dramatické výchovy je zakladatelka výchovné dramatiky Eva Machková¹. Společně s Miroslavem Dismanem, který byl divadelním režisérem, dramaturgem a pedagogem, jsou považováni za propagátory této

---

¹ doc. Eva Machková je zakladatelkou výchovné dramatiky, pedagog DAMU, autorka publikací o dramatické výchově: MACHKOVÁ E. *Metodika dramatické výchovy*. Praha: IPOS, 2002. ISBN 80-7068-166-7. MACHKOVÁ E. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS, 2007. ISBN 978-80-7068-207-4. MACHKOVÁ E. *Jak se učí dramatická výchova*. Praha: Akademie múzických umění, 2007. ISBN 978-80-7331-0889-9.

výchovy. E. Machková se navíc zasloužila o výuku dramatické výchovy na vysoké škole DAMU.

Dále bych ráda zmínila pedagožky a autorky publikací zabývající se dramatickou výchovou v mateřské škole Evu Svobodovou² a Hanku Švejdrovou³, které zároveň spolu na některých publikacích spolupracovaly. Mimo jiné se obě autorky věnují lektorské činnosti a pořádají odborné semináře pro pedagogy. Než jsem začala svou bakalářskou práci psát, měla jsem tu zkušenost také se některých seminářů účastnit. Pod vedením E. Svobodové jsem absolvovala seminář týkající se hry jako základní metody vzdělávání v mateřské škole. Lektorka H. Švejdrová mi zase pomohla rozšířit mé znalosti v oblasti dramatické výchovy v mateřské škole prostřednictvím práce s příběhem. To mi umožnilo získat praktické zkušenosti, jak pracovat s příběhem a povědomí o tom, že příběh může být cestou k poznání, prožitku, ale také k získání nové zkušenosti. Obě lektorky jsou mým velkým vzorem, neboť jsou, podle mého názoru, opravdu odbornicemi ve svém oboru. Autorů, zabývajících se dramatickou výchovou v mateřské škole a převážně těch, kteří se navíc věnují práci s předškolními dětmi i ve své praxi, není mnoho. I právě z tohoto důvodu bych ráda svou závěrečnou práci poukázala na důležitost dramatické výchovy v předškolním vzdělávání.

Na oblasti pedagogiky předškolního věku se zaměřuje Soňa Koťátková⁴. Především se orientuje na základní znak dětství, kterým je hra, dále na sociální učení a do svých publikací zahrnuje i tematiku dramatické hry a dramatické výchovy, proto ji také zařazuji mezi vybrané autory.

---

² Mgr. Eva Svobodová vyučuje na pedagogické fakultě. Je autorkou publikace SVOBODOVÁ, E. *Prosociální činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2010. ISBN 978-80-86307-39-8. Dále se podílela jako spoluautorka na publikacích: SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8. SVOBODOVÁ, E. a kol. *Vzdělávání v mateřské škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

³ Mgr. Hanka Švejdrová se zabývá tvořivou dramatikou a prožitkovým učením. Je učitelkou v mateřské škole a zároveň autorkou několika odborných publikací: ŠVEJDOVÁ, H. *Endele, bendele, tak i tak budeme si spolu hrát*. Praha: Raabe, 2014. ISBN 978-80-7496-078-9. ŠVEJDOVÁ, H. *Kůry, můry ven, ať je krásný den*. Praha: Raabe, 2014. ISBN 978-80-7496-079-6. Dále je spoluautorkou publikace: ULRYCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-355-2 a již citovaného díla *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*.

⁴ doc. PaedDr. Soňa Koťátková, Ph.D. je vedoucí oddělení na pedagogické fakultě. Vystudovala divadelní fakultu obor: Výchovná dramatika. Publikuje v odborných časopisech. Vydala knižní publikace: KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3. KOŤÁTKOVÁ, S. a kol. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-756-9. KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a v praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0852-3.

Velmi významným autorem je také Josef Valenta.⁵, který ve své publikaci velmi detailně popisuje metody a techniky dramatické výchovy a také její principy dramatičnosti a divadelnosti. Těmito oblastmi se dále zabývám i ve své práci, principy dramatické výchovy a metodami, které dramatická výchova využívá. Také uvádím, jaké formy může mít dramatická výchova i zásady pro dobrou dramatickou práci, které nám mohou pomoci k tomu, aby se nám práce dařila.

V dramatické výchově má své důležité místo dramatická hra, které věnuji závěrečnou kapitolu své práce. V té definuji dramatickou hru, hodnotím dramatickou hru v literatuře, objasňuji její přínos z hlediska naplnění cílů jednotlivých oblastí Rámcového vzdělávacího programu.

Svou práci opírám o zdroje odborné literatury především pedagogické, publikace pro učitele, závazné dokumenty předškolního vzdělávání a metodické brožury i literaturu zaměřenou na oblast dramatické výchovy. V neposlední řadě čerpám z odborných knih zabývajících se psychologii, konkrétně z učebnice psychologie a vývojových psychologii.

---

⁵ doc. PhDr. Josef Valenta, Csc. je pedagog DAMU působící na divadelní fakultě, katedře výchovné dramatiky, autor odborných publikací. VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1865-1. VALENTA, J. *Kapitoly z teorie výchovné dramatiky*. Praha: ISV nakladatelství, 1995. ISBN 80-85866-06-4. VALENTA, J. *Didaktika osobnostní a sociální výchovy*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4473-5.

1. Dítě předškolního věku

Předškolní období má své místo ve vývojové psychologii mezi batolecím obdobím a obdobím mladšího školního věku. Hovoříme-li o období předškolního věku, probíhá od 3 přibližně do 6 let. Konec tohoto období je určen především sociálně, nástupem dítěte do školy.⁶

Z hlediska kognitivního vývoje člověka definoval vývojový psycholog Jean Piaget období už od dvou až do sedmi let jako předoperační stádium. Charakteristickými rysy jsou egocentrické myšlení a používání jazyka.⁷ K rozvoji myšlenkových logických operací v tomto období ještě nedochází, proto hovoříme o předoperačním, názorném, prelogickém myšlení. Typickým znakem myšlení v tomto věku je egocentrismus, který znamená, že dítě je přesvědčeno, že vše se děje kvůli němu. Toto přesvědčení se týká existence světa, ale také dějů událostí.⁸ Dle J. Piageta je morální myšlení dětí na úrovni heteronomní morálky, děti respektují příkazy a zákazy uznávané autority. Vlastní názor ještě nemají, a tak přijímají normy a pravidla od rodičů nebo učitelů tak, jak jim jsou prezentovány.⁹ Proces myšlení je v tomto období založen na smyslovém vnímání. Myšlení je ovlivňováno názorem nebo událostí. Na předmětech si všímá především vzhledových vlastností, což také potvrzuje, že dalším znakem myšlení je fenomenismus, jevové názorové myšlení. Spočívá v posuzování věcí pouze podle vzhledu, např. přesto, že dítě vidělo, že tatínek si nasazuje masku na obličej, stejně se bojí. Také zastává názor, že vše je živé. Tento způsob uvažování nazýváme animismem nebo animatismem. Dále se objevuje iracionální fantazijní magické myšlení, které je založeno na tom, že svět je plný nadpřirozených bytostí. Dítě nedokáže odlišit realitu od fikce. Panuje zde přesvědčení, že za vším stojí člověk, artefaktismus.¹⁰ Život předškolního dítěte je orientovaný na přítomnost. Dítě nemá představu, že existuje nějaké „potom“. Tuto dětskou představu o životě založeném pouze na přítomnosti nazýváme presentismus.¹¹

---

⁶ Srov. THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2015, s. 381.

⁷ Srov. https://cs.wikipedia.org/wiki/Jean_Piaget, cit. 26. 3. 2016.

⁸ Srov. THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie*, s. 387 – 394.

⁹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie přehled základních oborů*. Praha: Triton, 2011, s. 677.

¹⁰ Srov. THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie*, s. 388.

¹¹ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 31.

Ve svém řečovém projevu se velmi výrazně zdokonaluje. Komunikace mu přináší radost. Často pokládá otázku: „Proč?“, snaží se tak získat co nejvíce informací o světě kolem něj. Tříleté dítě používá jednoduché věty, předškolák již věty složitější. Dítě při vyprávění zážitků využívá konfabulaci. Tento pojem konfabulace vznikl z latinského slova fabula, které znamená báje, jsou to vymyšlené události z minulosti. Znamenají nepřesné vzpomínky, kterým ale předškolní děti opravdu věří. Dochází ke kompenzaci ještě nevyzrálého kognitivního procesu a oživení informací uložených v dlouhodobé paměti. Dítě k sobě samému zpočátku hovoří nahlas, později však dochází ke zvnitřnění řeči a stává se hlasem svědomí.¹²

Podle Erika Eriksona je předškolní období označováno jako věk iniciativy, neboť jeho hlavní potřebou je aktivita, činorodost a spolupráce. Aktivita dítěte je již mnohem více plánována, sleduje nějaký konkrétní cíl. V tomto věku dítě velmi touží poznávat svět kolem sebe a vzdělávat se. Typickými vlastnostmi jsou zvědavost a komunikativnost. Má spoustu energie a věnuje se různým pohybovým aktivitám. Napodobuje dospělé a osvojuje si pravidla chování ve společnosti. Děti v tomto věku mají zájem si vše vyzkoušet, ale delší dobu u žádné činnosti ještě nevydrží.¹³

Dítě se učí formou her, proto je toto období nazýváno **zlatý věk dětské hry**. Mezi třetím a čtvrtým rokem dokáže dítě ve své fantazii přeměnit předmět na něco jiného, rozvíjí se symbolické myšlení a pro dítě se stává atraktivní fantazijská symbolická hra. Dítě má také pružnou představivost, to mu umožňuje měnit význam předmětu podle toho, jak při hře potřebuje. Dochází i ke zlepšení schopnosti zobecňování.¹⁴

Předškolní období bývá také nazýváno jako zlatý věk dětské kresby, protože dítě rádo kreslí a věnuje se tvořivým činnostem např. stříhání, lepení a modelování. Dochází k rychlému vývoji kresby, přibližně od tří do pěti let se děti nacházejí ve stadiu rané lineární dětské kresby. Jednotlivé kresby se sobě hodně podobají a vystihují hlavní obrys předmětu, který znázorňují. Často je zde zdůrazněn i detail, který je podle nich velmi důležitý např. knoflíky. Dítě většinou začíná kresbou hlavonožce, který je složený z pěti prvků obsahující hlavu a čtyři končetiny. Později začíná kreslit postavu s trupem. Středem jeho zájmu bývá člověk, proto se nejvíce objevuje v kresbách dítěte, neboť dítě

---

¹² Srov. THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie*, s. 386-387.

¹³ Tamtéž, s. 381-382.

¹⁴ Tamtéž, s. 382.

rádo kreslí především to, co kolem sebe vidí, tedy lidské postavy a teprve potom to ostatní. Po tomto stadiu nastupuje stádium konvenční dětské kresby, zpravidla to bývá po pátém roce života, kdy dochází k vytváření osobitého stylu dítěte. Dítě již nekreslí pouze lidské postavy, auta a domy, ale prostřednictvím kresby vyjadřuje své zážitky a svá přání.¹⁵ Nejen v kresbě je středem zájmu člověk, dítě rádo pozoruje lidi kolem sebe a snaží se je napodobovat. Z činnosti, kterou pozorovaný člověk vykonává, si dítě vybere to pro něj nejdůležitější. Touží si vše vyzkoušet hned, bez čekání, neboť toho ještě zpočátku není schopno a chce k tomu využít i stejné předměty.¹⁶

Kolem třetího roku má již získáno hodně zkušeností ze svého pozorování, které začíná uplatňovat a prostřednictvím hry vstupovat do role druhého. Role jako takové ho velmi zajímají např. učitel, prodavač, lékařka. Dítě v roli druhého uplatní to, co ho při samotném pozorování nejvíce zaujalo. Při vstupu do role je vidět, že dítě je již schopno odhlédnout od sebe sama k druhému člověku. Dokáže se vcítit do nálady pozorovaného člověka např. zlobit se na panenku, která neposlouchá.¹⁷ Po čtvrtém roce děti ve hře využívají nápodobu, fantazii, komunikační a sociálně-interakční dovednosti a také si procvičují sociální role a scénáře. Z hlediska sociálního vývoje je tato hra jeho důležitou součástí, bývá označována jako **sociálně-dramatická hra**.¹⁸

Čtyřleté dítě má již dostatek poznatků a reálných zkušeností, které si upravuje a snaží se o jejich zpracování do vlastní hry. Objevuje se zde nápodoba a tvořivý přístup k situacím ze života. Při hře ve skupině se mu nabízí možnost vidět různé věci z jiného úhlu pohledu, respektive z pohledu jiného dítěte. Děti si mezi sebou mohou takto vzájemně předat své poznatky. V oblasti sociálního učení se jedná o velmi přínosný proces, při kterém dítě získává schopnost porozumění druhému, ale zároveň mu dává možnost vyjádřit se. Ne každý nápad dítěte se setká ve skupině s přijetím, proto se dítě touto formou i učí vyrovnat se s případným odmítnutím svého vymyšleného nápadu. V opačném případě, pokud se nápad setká s pozitivní odezvou, dítě prožívá radost a těší se ze samotného procesu realizace nápadu ve skupině.¹⁹

---

¹⁵ Srov. THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie*, s. 383.

¹⁶ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 31.

¹⁷ Tamtéž, s. 31-32.

¹⁸ Srov. THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie*, s. 381-382.

¹⁹ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 32

Ve hře předškoláků často můžeme pozorovat, že již nevyžadují pomoc dospělého. Jejich hry jsou již složitější a zajímavější a objevuje se v nich střídání různých rolí. Děti se střídají v tom, kdo vede hru, kdo je v ní někým vedený, spolupracuje s ostatními, ale vše probíhá jen kratší dobu.²⁰

V předškolním věku je dítě velmi aktivní a zvědavé. Dochází k osamostatnění dítěte a nástupu socializace. V oblasti motorických dovedností a ručnosti se dítě rozvíjí a neustále se učí. Doba, po kterou se dítě dokáže plně soustředit, je ještě velmi krátká. Dítě proto musí činnosti střídat a věnovat se pohybovým aktivitám, které mu umožňují pocit uvolnění. Hlavní a nejpřirozenější činností dítěte v tomto věku je **hra**.²¹

---

²⁰ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie*. Praha: Portál, 2013, s. 275 – 276.

²¹ Srov. THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie*, s. 395.

2. Hra v životě dítěte předškolního věku

„Hra je pro dítě prací, je jeho povoláním, jeho životem.“²²

Zabýváme-li se hrou jako takovou, je to forma činnosti, která se značně liší od práce i od učení. Hrou se člověk zabývá po celý svůj život. Hra bývá pokládána za specifickou formu učení, která zároveň představuje důležitý prostředek sebeutváření. V předškolním věku má hra specifické postavení, je totiž vůdčím typem činnosti.²³ U předškolního dítěte je hlavní a zároveň převažující náplní trávení času.

2.1 Aspekty hry

Hra má několik aspektů, které ji činí pro rozvoj dítěte velmi důležitou. Aspekt znamená hledisko nebo také pohled. Mezi aspekty hry patří: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, motivační, diagnostický a terapeutický.²⁴ Hra nám umožňuje poznání nového, proces učení a získávání zkušeností, jedná se o poznávací hledisko hry. Procvičování již získaných a osvojených dovedností je aspektem procvičovacím. Hra má také emocionální hledisko, rozvíjí dítě po stránce citové. Také zastává pohybový aspekt, rozvíjí pohybové dovednosti. Tvořivostní a fantazijní hlediska hry spočívají v rozvoji tvořivosti a fantazie. Sociálního učení, začleňování do kolektivu a učení spolupráci, se týká sociální hledisko, neboť hra umožňuje sociální kontakt. Hra má také má rekreační, odpočinkové hledisko. Motivační aspekt znamená, že hrou můžeme děti motivovat k práci nebo k učení. Prostřednictvím hry můžeme také zjistit, jaké má dítě problémy, neboť hra dítě tzv. prozrazuje. V tomto případě hovoříme o diagnostickém pohledu hry. Právě ve hře se spolehlivě zobrazí prostředí rodiny, ve kterém dítě vyrůstá a jakým způsobem rodina funguje nebo nefunguje. Způsob, kterým si dítě hraje, nám také může ukázat, jestli není dítě vývojově opožděno. Hra má také terapeutické hledisko, neboť hrou můžeme léčit problémy dítěte. Nesmělému dítěti umožňuje hra rychlejší začleňování do kolektivu.²⁵

---

²² Srov. MÉGRIEROVÁ, D. *100 Námětů pro dramatickou výchovu*. Praha: Portál, 1999, s. 11.

²³ Srov. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009, s. 92.

²⁴ Tamtéž, s. 92.

²⁵ Srov. MUSIL, R. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Praha: Informatorium, 2014, s. 49.

2.2 Znaky hry

Hra se vyznačuje určitými znaky. Těmito základními a nejčastějšími znaky jsou: radost, spontánnost, tvořivost, fantazie, zaujetí, přijetí role a opakování. Radost můžeme pozorovat na tváři dětí, jejich samotný prožitek bývá doprovázen tím, že dítě si mluví samo pro sebe, umožňuje mu to umocnění emocí.²⁶ Dále by hra měla být spontánní činností, kterou můžeme charakterizovat jako přirozené aktivní jednání, které vychází od nás samotných, z naší vnitřní motivace. Nejvíce se spontánnost projevuje při volné hře dětí. Je to činnost dobrovolná, probíhá nenuceně. Se spontánností má také souvislost pocit svobody. „*Svoboda je to nejdůležitější, co dělá hru hrou*“.²⁷ Během hry se rozvíjí tvořivost. Za projev tvořivosti dětí předškolního věku je považována symbolická hra. S tvořivostí úzce souvisí fantazie. Dalším typickým znakem je zaujetí, které spočívá v hlubokém soustředění, které je tak silné, že nedokážeme vnímat okolí a přijímat z něj jakékoli podněty. Každý typ her má svá specifická pravidla. Mezi hrami a hraním lze spatřit určitý rozdíl. Jako příklad lze uvést, že Neill hry jako fotbal a hokej nepovažuje za hry z důvodu postrádání představivosti, která je pro hraní nezbytná. Sociodramatická hra patří mezi nejkompexnější hry, jejímž významným pravidlem je chápání role. Vyžaduje chování takové, jaké se od dané role očekává. Přijetí role je proto chápáno jako významný znak hry. Také proces opakování charakterizuje hru. Hra by měla být činností, která nás baví a zajímá. K takovým činnostem se rádi vracíme, rádi je opakujeme, což nám umožňuje znovu prožít radost a napětí, ale také schopnost zdokonalování se v různých dovednostech.²⁸

2.3 Vývojové fáze hry

Vezmeme-li v úvahu vývojovou psychologii a hru, tak i hra má v různých obdobích vývoje člověka svá specifika. Susanna Millarová se zabývala psychologií hry a určila vývojová stádia hry. V kojeneckém období dítě zkoumá okolní předměty a také části svého těla, jedná se o samostatnou hru. Toto vývojové stádium se nejvíce projevuje do tří let, ale můžeme ho pozorovat i později. Tříleté děti si často hrají samostatně, sice si většinou hrají vedle sebe, ale každé samo. Tato hra, při které děti na sebe reagují, pozorují se a vzájemně napodobují, ale cílem není společná hra, bývá také nazývána

---

²⁶ Srov. KOŽÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*, s. 17-18.

²⁷ Srov. SUCHÁNKOVÁ, E. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*, s. 10.

²⁸ Tamtéž, s. 10-13.

paralelní hra.²⁹ Ke komunikaci dochází pouze, pokud si chtějí půjčit nebo vyměnit hračku. Přibližně před čtvrtým rokem už nastupuje stádium sdružující hry, ve kterém děti spolu již více komunikují, ale každé vykonává svou hru, začíná se zde objevovat určitá úroveň spolupráce.³⁰

Období čtyř až pěti let je charakteristické pro hru kooperativní, která patří mezi vrcholné dětské hry.³¹ Děti si hrají ve skupince, která je tvořena přibližně třemi až pěti dětmi a vzniká tvořivě námětová hra např. na lékaře, na rodinu.³² Tato skupinová hra již vyžaduje spolupráci a komunikaci spočívající v domluvení se na pravidlech hry, zahrnuje rozdělování sociálních rolí, proces řešení různých situací i vzájemnou pomoc. Nabízí příležitost k vyzkoušení si sociálních rolí a sociálních pozic ve skupině.³³

Tyto vývojové fáze lze zároveň zařadit i do rozdělení her z hlediska vývojové typologie.

2.4 Typy her

Hry můžeme rozdělit do několika skupin podle různých hledisek. Již bylo zmíněno rozdělení her dle vývojového hlediska. Dále lze rozlišit hry individuální a skupinové. Pedagogické dělení her zahrnuje tvořivé hry a hry s pravidly.³⁴

Hry tvořivé jsou spontánní hry, ve kterých si dítě samo volí námět, ale i samotný průběh této hry.³⁵ Tvořivé hry se dále člení na námětové hry, dramatizující a konstruktivní. Námětové hry jsou hry tematické.³⁶ Námětem je nejčastěji skutečnost, kterou dítě zažilo nebo ji vidělo. Dítě si ji znovu přehrává, ale upravuje si ji podle sebe.³⁷ Typickou již zmiňovanou tematikou námětové hry je hra na lékaře. V dramatizujících hrách děti samy nebo s využitím loutek dramatickou formou ztvárňují známé pohádky nebo příběhy. Zobrazují je tak, jak je viděly nebo slyšely nebo je již hrály s paní učitelkou jako divadlo. Snaží se tyto pohádky a příběhy napodobit. Je

---

²⁹ Srov. STODŮLKOVÁ, E., ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011, s. 42.

³⁰ Srov. SUCHÁNKOVÁ, E. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014, s. 44.

³¹ Tamtéž, s. 49.

³² Srov. STODŮLKOVÁ, E., ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*, s. 42.

³³ Srov. SVOBODOVÁ, E. *Vzdělávání v mateřské škole*, s. 102.

³⁴ Srov. STODŮLKOVÁ, E., ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*, s. 43.

³⁵ Srov. SVOBODOVÁ, E. *Vzdělávání v mateřské škole*, s. 53.

³⁶ Srov. STODŮLKOVÁ, E., ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*, s. 43.

³⁷ Srov. MUSIL, R. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*, s. 50.

v nich dán scénář, tyto hry nejsou vymyšlené. Dítě si hru přehrává podle toho, jak si jí pamatuje, tím se také liší od námětových her. Dramatizující hry rozvíjejí řečové schopnosti, paměť a sociální soužití.³⁸ Patří mezi ně hry na princezny. Posledním typem tvořivých her jsou hry konstruktivní. Jsou to hry, při kterých děti tvoří z přírodního materiálu např. z písku nebo dalších materiálů případně z bavlnek, látek, hmoty nebo hlíny. Také sem patří hry s předměty nebo s hračkami, nejčastěji se stavebnicemi.³⁹ Prostřednictvím těchto her se děti seznamují s různými materiály a učí se s nimi pracovat. Konstruktivní hry také přispívají k rozvoji dětské tvořivosti.⁴⁰

Na tvořivé hry navazují hry s pravidly, ve kterých dochází k interakci s ostatními a důraz je kladen na dodržování pravidel a postupů. Hry s pravidly se dále člení na hry pohybové a didaktické.⁴¹

Pohybové hry upevňují sebeovládání, podporují optimismus a dobrou náladu.⁴² Patří mezi ně hry hudebně-pohybové, s námětem, se soutěživými prvky a hry sportovního typu. V hudebně-pohybových hrách, dochází ke spojení pohybu s písní a jsou velmi oblíbené, jako příklad můžeme uvést „Na zlatou bránu“. Pohybové hry s námětem využívají vždy nějaký námět pohádky např. „Na rybáře a rybičky“. Do her sportovního typu patří míčové hry např. fotbal. Didaktické hry podporují proces učení. Zahrnují slovní didaktické hry, stolní a hry s hračkou. Příkladem slovní didaktické hry může být „Tichá pošta“, typickou stolní didaktickou hrou je „Člověče, nezlob se“ a mezi hry s hračkou lze zařadit hru s obrázkovými kostkami nebo puzzle.⁴³

Pro předškolní věk jsou charakteristické právě námětové hry, při kterých si děti hrají na něco nebo na někoho. Velmi přínosné jsou také pohybové a didaktické hry, jejich velký význam spočívá v přípravě dětí na budoucí nástup do školy.⁴⁴

---

³⁸ Srov. MUSIL, R. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*, s. 51.

³⁹ Srov. STODŮLKOVÁ, E., ZAPLETALOVÁ E. *Pedagogika pro střední školy*, s. 43.

⁴⁰ Srov. MUSIL, R. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*, s. 51.

⁴¹ Srov. SUCHÁNKOVÁ, E. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*, s. 53.

⁴² Srov. MUSIL, R. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*, s. 52.

⁴³ Srov. STODŮLKOVÁ, E., ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*, s. 43.

⁴⁴ Tamtéž, s. 45.

2.5 Význam hry v předškolním věku

Předškolní období bývá nejčastěji označováno za zlatý věk dětské hry. V tomto věku je hra pro dítě nejčastější a nejpřirozenější aktivitou. Dítě se velmi rychle učí a seznamuje se tak se světem kolem něj, proto je nejvýznamnější potřebou objevovat a zkoumat. Tuto potřebu dítě uspokojuje právě prostřednictvím hry.⁴⁵

„Hra se tak stává jednou z vývojových potřeb období předškolního věku dítěte, jejím prostřednictvím se rozvíjí celá osobnost dítěte.“⁴⁶ Hra dítěti umožňuje přirozené učení. Při samotné hře dítě získává energii, ale zároveň ji i ze sebe vydává. Je prostředkem k uvolňování napětí, v tomto případě má terapeutickou funkci. Uplatňuje zde své zkušenosti a zájmy, umožňuje mu seberealizaci.⁴⁷

„Hra je základní aktivitou dětské seberealizace.“⁴⁸ Prostřednictvím hry se dítě rozvíjí, dochází k rozvoji osobnosti a schopností. Dítě má při hře možnost něco aktivně činit, podílet se na něčem, hledat a zároveň poznávat.⁴⁹

V předškolním věku je také hra důležitou součástí předškolního vzdělávání.

---

⁴⁵ Srov. SUCHÁNKOVÁ, E. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*, s. 27.

⁴⁶ Tamtéž, s. 27.

⁴⁷ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii i praxi*, s. 30.

⁴⁸ Tamtéž, s. 14.

⁴⁹ Tamtéž, s. 30.

3. Předškolní vzdělávání

„Vzdělávání je proces, kdy především prostřednictvím poznávání rozvíjíme osobnost, zejména její poznávací, racionální schopnosti. Je to vytváření systému poznatků a metod poznávání, což je použitelné v praktických činnostech i v dalším poznávání (vzdělávání). Zároveň jde i o vytváření postojů k poznané skutečnosti, názorů na ni.“⁵⁰

Předškolní vzdělávání zahrnuje výchovu, vzdělávání i péči o dítě předškolního věku. Je zajišťováno formou institucí mateřských škol. Případně jej lze realizovat prostřednictvím přípravných tříd v základních školách. Předškolní vzdělávání je organizováno pro děti od tří do šesti (sedmi) let věku. Řídí se školským zákonem, č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.⁵¹

3.1 Dokumenty pro předškolní vzdělávání

Pro předškolní vzdělání je závazným dokumentem **Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání**. Tento dokument byl ověřován v letech 2002 – 2004. Od roku 2007 se stal závazným dokumentem pro všechny mateřské školy zařazené do sítě mateřských škol MŠMT. Mluvíme-li o Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, používáme zkratku RVP PV. Je to kurikulární, zároveň veřejný dokument, který vymezuje základní rámce pro předškolní vzdělávání.⁵²

V RVP PV je vzdělávací obsah rozčleněn do pěti vzdělávacích oblastí:

Dítě a jeho tělo (oblast biologická), která si klade za cíl podporovat růst a vývoj dítěte, zlepšovat tělesnou zdatnost, rozvíjet pohybové a manipulační dovednosti, vést a učit děti sebeobslužným dovednostem, zdravým návykům a postojům.⁵³

Dítě a jeho psychika (oblast psychologická) je oblastí, ve které se zabýváme vzděláváním dítěte v oblasti psychologické, podporováním duševní pohody, psychické

---

⁵⁰ Srov. DVOŘÁKOVÁ, M. a kol. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada, 2015, s. 39.

⁵¹ Srov. SMOLÍKOVÁ, K. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, s. 5, 7.

⁵² Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 156.

⁵³ Srov. FICHNOVÁ, K., SZOBIOVÁ, E. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*. Praha: Portál, 2007, s. 13.

odolnosti a zdatnosti. Je zaměřena na rozvoj řeči a intelektu, poznávacích procesů, citů, vůle i na rozvoj sebepojetí. Do této oblasti patří tzv. tři podoblasti „Jazyk a řeč“, „Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie“ a „Sebepojetí, city a vůle“.⁵⁴

Dítě a ten druhý (oblast interpersonální) je zaměřena na utváření vztahů k druhým lidem, dětem i dospělým a na posilování, kultivaci a obohacování vzájemné komunikace.⁵⁵

Dítě a společnost (oblast sociálně-kulturní) se snaží o uvedení dítěte do společenství lidí, do života lidí i do oblasti kultury a umění. Pomáhá dítěti osvojit si dovednosti, návyky i postoje a přijmout obecně uznávané hodnoty ve společnosti.⁵⁶

Dítě a svět (oblast environmentální) cílem vzdělávání v této oblasti je vytvoření základů k otevřenosti a odpovědnosti dítěte k životnímu prostředí, získání povědomí o vlivu, který má člověk na životní prostředí.⁵⁷

Každá oblast zahrnuje dílčí cíle (záměry), vzdělávací nabídku a očekávané výstupy (předpokládané výsledky). Vše je vzájemně propojené. Předškolní vzdělávání si klade za cíl rozvíjet každé dítě po fyzické, psychické i sociální stránce. Rámcovými cíli nebo také záměry, se kterými se střetáváme v RVP, jsou rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání, osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost a získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí. Vzdělávání by mělo směřovat k naplnění klíčových kompetencí, které vyjadřují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot, které jsou důležité pro osobní rozvoj.⁵⁸

Klíčové kompetence pro předškolní vzdělávání jsou: kompetence k učení, kompetence k řešení problému, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální a kompetence činnostní a občanské.⁵⁹

---

⁵⁴ Srov. FICHNOVÁ, K. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*, s. 13.

⁵⁵ Tamtéž, s. 14.

⁵⁶ Tamtéž, s. 15.

⁵⁷ Tamtéž, s. 15.

⁵⁸ Srov. SMOLÍKOVÁ, K. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 11, 15.

⁵⁹ Tamtéž, s. 12.

Podle zásad stanovených v RVP si každá škola vytváří vlastní dokument, který se nazývá **Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (ŠVP PV)**. Ve srovnání s RVP PV představuje reálnou představu, kterou lze v daných podmínkách realizovat. Měl by být sestaven tak, aby byly brány v úvahu konkrétní podmínky školy, možnosti, potřeby a přání dětí i rodičů.⁶⁰ Část ŠVP mají tvořit integrované bloky, témata. Při jejich výběru je vhodné vzít v úvahu, jestli je téma pro děti smysluplné a zajímavé. Obsah bloků by měl vycházet ze života dítěte.⁶¹

Podle Školního vzdělávacího programu si každá třída vytváří svůj **Třídní vzdělávací program** (dále TVP). Je to souhrn dokumentů sloužící k procesu plánování, samotné realizaci i závěrečné evaluaci (hodnocení) vzdělávacích činností v konkrétní třídě mateřské školy.⁶²

3.2 Metody vzdělávání

Vzhledem k rozvojovým předpokladům a možnostem dětí je důležité v předškolním vzdělávání uplatňovat odpovídající metody a formy práce.⁶³

„Výukové metody jsou postupy, cesty, činnosti učitele a žáků, které umožňují dosažení určitých výchovně-vzdělávacích cílů.“⁶⁴

Slovo metoda pochází z řeckého slova „methodos“, které znamená cesta k něčemu nebo také postup k určitému cíli. Obecně metoda označuje cestu, která vede k cíli.⁶⁵ Vyučovací metoda je způsob vyučování, který charakterizuje činnost učitele vedoucí žáka k předem stanoveným cílům.⁶⁶ Metody by měly být vhodně zvolené, základním předpokladem pro vhodnou volbu metod je motivační stimulace a podpora tvořivosti. Zvolení vhodné motivace u jednotlivých činností je obzvláště důležité v předškolním vzdělávání. Děti předškolního věku mají schopnost tvořivého myšlení, svým velmi originálním způsobem jsou schopné měnit reálný svět ve své fantazii. Učitelé by děti měli podporovat v jejich tvořivém myšlení.⁶⁷

---

⁶⁰ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 156-157.

⁶¹ Srov. SMOLÍKOVÁ, K. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 9.

⁶² Srov. SVOBODOVÁ, E. a kol. *Vzdělávání v mateřské škole*, s. 50.

⁶³ Srov. SMOLÍKOVÁ, K. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 8.

⁶⁴ Srov. ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011, s. 153.

⁶⁵ Srov. VALÍŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007, s. 189.

⁶⁶ Srov. PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*, s. 355.

⁶⁷ Srov. PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013, s. 54.

3.2.1 Rozdělení vzdělávacích metod

Obecně lze vyučovací metody rozdělit do dvou velkých skupin na metody tradiční a dále aktivizační. Tradiční metody mají dlouhou tradici. Patří mezi ně např. vyprávění, vysvětlování, výklad, rozhovor, názorné metody jako předvádění obrazů, předmětů, činností apod. Aktivizační metody jsou v současné době více zdůrazňovány. Jak již název napovídá, jedná se o metody aktivizující vzdělávací činnost a rozvíjející psychické procesy žáků.⁶⁸ Podporují aktivní a efektivní učení, tvůrčí myšlení i samostatný způsob vyjadřování.

Metody vzdělávání lze rozdělit na metody slovní, dialogické slovní, metody práce s textem, metody názorné a demonstrační, metody praktické, metody s myšlenkovými operacemi, metody situační a inscenační, metody didaktické hry a metody projektové.⁶⁹

V předškolním vzdělávání můžeme použít metody slovní, využívající slovní projev, do této kategorie patří vyprávění, vysvětlování, slovní provázení činnosti nebo zadávání pravidel hry případně postupu. Další dialogické slovní metody spočívají v rozhovoru, který dětem dává možnost cokoli sdělit nebo ptát se. Ve skupinové činnosti to může být brainstorming, při kterém dochází k uvolnění myšlení a představ k tématu.⁷⁰ Tato technika práce ve skupině spočívá ve vymýšlení co nejvíce originálních nápadů.⁷¹ Často se využívají při komunitním kruhu k navození tématu nebo činnosti. Metody využívající práci s textem patří do slovních metod, zároveň jsou také obsaženy v názorných i dramaticko-inscenačních metodách. Pro práci s textem můžeme zvolit text, který má základ v reálných informacích, jako příklad můžeme uvést encyklopedie. Jinou formou pro práci s textem je využití textu uměleckého zaměření, do této kategorie řadíme pohádky, příběhy a básničky. Metody práce s textem můžeme využít pro dramatické činnosti. Na přímém pozorování předmětů, obrazů nebo fotografií jsou založené metody názorné a demonstrační. Dalšími metodami, které vedou ke specifickým dovednostem, jsou metody praktické, vztahují se k hudební, výtvarné, pohybové a dramatické výchově. Metody s myšlenkovými operacemi jsou založené na srovnávání, řazení nebo skládání podle určitých kritérií nebo návodů. Mezi metody, které se uplatní ve vzdělávání, patří také situační a inscenační metody. Formou inscenační někdy také herní

---

⁶⁸ Srov. DVOŘÁKOVÁ, M. a kol. *Základní učebnice pedagogiky*, s. 93.

⁶⁹ Srov. PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*, s. 55-57.

⁷⁰ Tamtéž, s. 55.

⁷¹ Srov. STODŮLKOVÁ, E., ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*, s. 51.

metody lze zpracovávat příběh nebo situaci. Inscenační metoda je vytvoření příběhu, ve které se dává prostor dětské fantazii a představivosti, jedná se o tematické hraní se vstupem do rolí postav, „hru na něco“. Tyto metody jsou také součástí esteticko-výchovné disciplíny, kterou je dramatická výchova. Metoda didaktické hry je metoda, která má promyšlený vzdělávací cíl nebo cíl, který je zaměřen na rozvoj dětské osobnosti. Projektová metoda je zároveň komplexním vzdělávacím celkem, který v sobě zahrnuje více metod. Nabízí prostor, ve kterém lze většinu již zmiňovaných metod uplatnit.⁷²

Při volbě metod je potřeba vzít v úvahu věkovou skupinu dětí ve třídě, ale také zohlednit cíle, které jsme si zvolili pro výchovně vzdělávací působení.⁷³

3.3 Formy vzdělávání v mateřské škole

V mateřské škole jsou jiné formy týkající se organizace vzdělávání než na základní škole, tyto formy se od sebe velmi výrazně odlišují. Vyučování na ZŠ je členěno do celků, které se nazývají vyučovací hodiny, jejichž prostřednictvím probíhá vyučování. Jarmila Skalková⁷⁴ dle organizace vzdělávání považuje za základní formy vzdělávání frontální vyučování, kooperativní, individuální, skupinové, projektové a otevřené vyučování. V mateřské škole je třeba vidět vzdělávání dítěte z jiného úhlu pohledu. Celá doba, kterou dítě stráví v mateřské škole, by měla být procesem, založeným na komplexním vzdělávání s cílem působení na dítě a rozvíjení celé dětské osobnosti.⁷⁵

Formy vzdělávání lze členit podle hlediska míry řízenosti na formy řízené a otevřené nebo tzv. volné formy. Řízené formy se v mateřské škole používají s ohledem na skutečnost přiblížení činnosti ke spontánnímu učení. U mladších dětí, ve věku tří až čtyř let, by se měly více využívat otevřené formy vzdělávání, přihlédneme-li i ke kratší době, po kterou jsou schopné se soustředit, oproti dětem starším.⁷⁶

Řízenou i volnou formou vzdělávání může být i dramatická výchova.

---

⁷² Srov. PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*, s. 55-57.

⁷³ Tamtéž, s. 55.

⁷⁴ Prof. PhDr. Jarmila Skalková, DrSc. byla odbornicí v oblasti pedagogických věd a českou pedagožkou.

⁷⁵ Srov. SVOBODOVÁ, E. a kol. *Vzdělávání v mateřské škole*, s. 85.

⁷⁶ Tamtéž, s. 86.

4. Dramatická výchova

V dramatické výchově dochází k využití prvků a postupů dramatického umění ve výchově a vzdělávání, které nazýváme dramtizace. Podporuje osobnostní a sociální rozvoj dětí. Využívá dramatické inspirace a schopnosti člověka jednat v navozených situacích podobně jako ve skutečných. Dramatická výchova nabízí dětem (žákům) příležitost znovu prožívat nebo zažívat situace, se kterými se v životě setkávají nebo mohou setkat.⁷⁷ Patří do oblasti učení, které nazýváme činnostní. Dítě se zde učí formou aktivního poznávání a získává zkušenost, kterou lze v životě využít.⁷⁸

Dramatická výchova ve většině jazyků přejímá svůj název z dramatu. Slovo drama bylo odvozeno Aristotelem v Poetice od řeckého slova drán, které znamená jednat. V anglickém jazyce se můžeme setkat s názvy tvořivá dramatika, tvořivé drama, dětské drama, drama ve výchově nebo výchovné drama. Nejvíce se u nás uvádí termín dramatická výchova, uplatňující se ve školách, dále tvořivá a výchovná dramatika zahrnující i dětské divadlo.⁷⁹

4.1 Přístupy a cíle dramatické výchovy

Nejznámější autorkou a zároveň odbornicí v oblasti české dramatické výchovy, je zakladatelka výchovné dramatiky E. Machková, která definuje dramatickou výchovu jako učení zkušeností. Tuto zkušenost člověk získává jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů. Přínos výchovy vidí právě v možnosti vyzkoušet si situace, jednání a prožívání na sobě samém. K poznání dochází na základě tohoto zážitku. Hovoří o dramatické výchově jako o procesu, který může, ale nemusí vyústit v produkt – představení. Cíle této výchovy vnímá v rovině pedagogické, zatímco prostředky jako dramatické. Ve své publikaci uvádí cíle dramatické výchovy jako celku. Podle E. Machkové je, u všech autorů a v každé formě dramatické výchovy, prvním a zároveň nejdůležitějším cílem dramatické výchovy sociální rozvoj. K úspěšnému životu s ostatními je potřeba schopnost porozumění, které čím hlubší a chápavější bude, tím bude bohatší život. Dále autorka zmiňuje Nellie McCaslinovou,

---

⁷⁷ Srov. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 59.

⁷⁸ Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 47.

⁷⁹ Srov. MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*, s. 32-33.

kteřá říká, že drama dává příležitosti k budování sociálního vědomí. Jiní autoři hovoří o sociální uvědomělosti, která znamená schopnost vnímat druhé, jejich pocity a motivace jejich jednání. Toto pojetí je více o empatii, vcítění se do druhého. Drama umožňuje stát se někým jiným v určité situaci i okolnostech a zároveň nám dává možnost přijetí role i představení pocitů člověka v sociální roli. V reálném životě má na naše vnímání chování lidí kolem nás vliv, jak konkrétní chování působí na nás, na naše pocity a postoje. Nahlížíme na to zvenčí, ze subjektivního hlediska, někdy až egocentricky. Vstup do role nám ale nabízí jiný pohled, představuje pohled zevnitř a umožňuje nám objektivní posuzování. V dramatické výchově probíhají činnosti skupinové, které zároveň nabízejí příležitosti ke spolupráci, což je také důležitá hodnota této výchovy. Dalším cílem je rozvoj komunikativních dovedností a to jak složky verbální i neverbální. Jde o schopnost vyjádřit své myšlenky, pocity a postoje, schopnost porozumět i umět naslouchat. Prostřednictvím dramatické výchovy dále dochází k rozvíjení fantazie, schopnosti kritického myšlení i k rozvoji emočního. Přispívá také k získání pozitivního sebepojetí, pomáhá posílit zdravé sebevědomí, vede k sebepoznání a sebekontrolě. Velký význam ve skupině cílů a hodnot dramatické výchovy má estetický rozvoj, umění a kultura. Umožňuje získání zkušenosti s jednáním a hrou v roli, s konfliktem, dramatickým dějem a dramatickou situací.⁸⁰

Autorka H. Švejdová dramatickou výchovu charakterizuje jako tvořivý způsob získávání zkušeností, vědomostí, dovedností, formování postojů na základě vlastního prožitku a vlastní aktivní činnosti při jednání na principu hry.⁸¹ Vnímá dramatickou výchovu jako specifický vzdělávací proces, který využívá prvky dramatu a divadla a tímto se odlišuje od ostatních výchov. Dramatická výchova v jejím pojetí je proces, který nám umožňuje získávání vědomostí, dovedností a postojů z obecného hlediska, je to širší proces oproti pohledu J. Valenty.⁸²

Podle J. Valenty je dramatickou výchova systém učení, osobnostního i sociálního, který je vedený uměleckými dramatickými a divadelními prostředky. Toto pojetí se zaměřuje na osobnostní a sociální oblast. V předškolním vzdělávání je význam sociálního a osobnostního učení považován za prvořadý.⁸³

---

⁸⁰ Srov. MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*, s. 32-55.

⁸¹ Srov. SVOBODOVÁ, E. a kol. *Vzdělávání v mateřské škole*, s. 136.

⁸² Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 46.

⁸³ Tamtéž, s. 46.

4.2 Formy dramatické výchovy

Jako základní formy uplatnění dramatické výchovy se uvádějí:

- 1) Dramatická výchova jako zájmová činnost
- 2) Dramatická výchova jako vyučovací předmět
- 3) Dramatická výchova jako učební metoda⁸⁴

Dramatická výchova jako zájmová činnost nachází své uplatnění především v uměleckých školách, zájmových útvarech. Jedná se o činnost dobrovolnou. Zájemci o tuto formu dramatické výchovy mají hlubší zájem o divadelní a dramatické činnosti.⁸⁵

Dramatická výchova jako vyučovací předmět bývá rozlišována jako předmět povinný, povinně volitelný nebo nepovinný. Z hlediska zaměření se člení na dramatickou výchovu s cílem osobnostního rozvoje nebo na dramatickou výchovu se zaměřením k divadelním dovednostem.⁸⁶

Dramatická výchova jako učební metoda se uplatňuje ve výchově a vzdělávání, ve výuce předmětů jiného druhu. Může se také objevovat v kombinaci s jinými předměty a metodami nebo může být propojena s různými druhy výchov - s hudební, výtvarnou, jazykovou nebo pohybovou výchovou, ale někdy také s dalšími předměty jako je prvouka nebo vlastivěda.⁸⁷

V předškolním vzdělávání se nejčastěji uplatňuje forma dramatická výchova jako metoda. Zde má své specifické místo, neboť dramatické metody se mohou prolínat všemi činnostmi a vzájemně se propojovat s ostatními aktivitami a učením. Může zde být prostředkem uvolnění během jiné práce nebo způsobem zapamatování či pochopení určitých jevů.⁸⁸ Dále může být zařazena do nadstandardních aktivit mateřské školy prostřednictvím dramatického kroužku, v tomto případě bychom hovořili o dramatické výchově jako zájmové činnosti.

Všechny dramatické formy mají své principy, které jsou pro jejich činnosti typické.

---

⁸⁴ Srov. MACHKOVÁ, E. *Jak se učí dramatická výchova*, s. 191.

⁸⁵ Tamtéž, s. 191.

⁸⁶ Tamtéž, s. 191.

⁸⁷ Tamtéž, s. 191.

⁸⁸ Tamtéž, s. 202.

4.3 Principy dramatické výchovy

Chceme-li pochopit dramatickou výchovu, může nám velmi pomoci ujasnění základních principů.⁸⁹ Mezi základní principy dramatické výchovy patří činnostní pojetí vyučování. Dítě je zde aktivním spolutvůrcem, partnerem. Při činnostech dochází k uplatňování předchozí zkušenosti a zároveň k získání zkušenosti nové. Takto prožívaná činnost se stává zážitkem. Ve spojení činnosti s emocionálními rovinami vnímáme prožitek.⁹⁰

Mezi principy dramatické výchovy patří činnost, zkušenost, zážitek a prožitek. Všechny tyto principy jsou v dramatické výchově spojeny s principem hry. Hra je zde chápána zásadně „hrou na něco“ nebo „hrou jako“. Středem samotného procesu je sám člověk. V dramatické výchově lze za základ hry považovat přijetí fikce.⁹¹

Princip aktivity, prožitku a zkušenosti Pro předškolní vzdělávání představuje aktivita základní požadavek týkající se jeho kvality. Aktivita znamená projev názoru, ovlivnění situace, uplatnění zkušenosti, ale také zahrnuje aktivitu pohybovou. Prožitek je projev každého člověka. Každý člověk, ale může mít jiný prožitek. Vzniká při aktivitě i při odpočinku tedy neustále. Můžeme vytvořit situaci a předpokládat, že prožitky dětí budou podobné, ale nelze to zaručit, neboť prožitky jsou opravdu individuální. Mají na ně vliv předchozí zkušenosti, duševní i fyzická pohoda.⁹²

Princip hry Pro vzdělávání může být svým způsobem užitečná každá spontánní hra. Dramatické činnosti by měly splňovat určité zásady, aby mohly být skutečnou hrou. Děti by do hry neměly být nuceny, ale vhodně motivovány. Hra by neměla přinášet žádné výhody. V dramatické výchově nemají místo hry soutěživé, děti si hrají pro radost. Hra přináší dětem zkušenost a prožitek, tímto je pro ně přínosná. Pedagogům zase přispívá k tomu, aby mohli naplňovat vzdělávací záměry.⁹³

Princip hry v roli Pro předškolní děti je tento princip zcela přirozený. Tento typ her má základní pravidlo „jako“. Hra v roli dítěti umožňuje stát se někým jiným, zobrazuje činnosti a chování ostatních. E. Machková ji pokládá za základní mechanismus učení

⁸⁹ Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 47.

⁹⁰ Srov. MARUŠÁK, R., KRÁLOVÁ, O., RODRIGUEZOVÁ, V. *Dramatická výchova v kurikulu současné školy*. Praha: Portál, 2008, s. 9.

⁹¹ Tamtéž, s. 9.

⁹² Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 47-48.

⁹³ Tamtéž, s. 49-50.

v dramatické výchově. Také poukazuje na souvislost se symbolickou hrou. V dramatické výchově je hra v roli nejen základním principem, ale i metodou. Jedná se o přirozenou metodu vycházející z potřeb a zvláštností dětí. Dává prostor poznání, tvořivosti a fikci.⁹⁴

Princip tvořivosti a fikce Tento princip by si měl osvojit každý učitel mateřské školy, který bude chtít při své práci aplikovat metody dramatické výchovy.⁹⁵ Fikce je to, co dává dramatické hře svobodu: tady a teď. Umožňuje stát se různými fiktivními postavami. Fiktivní svět se od skutečného liší. Není skutečný, ale může obsahovat rysy světa, který známe, a je pro nás každodenní skutečností.⁹⁶

Princip partnerství Vnímáme partnerství jako vztah lidí založený na respektu, úctě a empatii, vzájemné pomoci a spolupráci. Neobjevují se v něm prvky soupeření. Projevuje se prosociálním chováním k druhým lidem. V mateřské škole tento vztah znamená takový vztah, který je bez mocenské autority, ale s jasně vymezenými základními pravidly, která jsme si společně vytvořili. Bez tohoto principu nemůže dramatická výchova fungovat.⁹⁷

Princip objevů, zkoumání, experimentace a improvizace V rámci dramatických činností můžeme s tím co, prožijeme dále pracovat v experimentu a tímto způsobem naplňovat požadavky RVP PV na integrované vzdělávání.⁹⁸

Princip psychosomatické jednoty a empatie Znamená, jednotu těla a duše. Je o schopnosti vnímat své prožitky a s ohledem na ně také jednat. Nemít strach sdělit ostatním své pocity. Jednota těla a duše je předpokladem k sebepoznání a k vlastní sebereflexi.⁹⁹

J. Valenta uvádí jako dva důležité principy, princip dramatičnosti a princip divadelnosti. Obecně lze říci, že princip dramatičnosti spočívá v zaměření se obsahu této hry na fikci, hry „jako“, na rozpory, konflikty a jejich řešení jednáním. Princip divadelnosti obecně vidí ve využití schopnosti člověka tvořit nebo hrát svým jednáním fikci s cílem, aby se na něho někdo díval.¹⁰⁰

---

⁹⁴ Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 51-52.

⁹⁵ Tamtéž, s. 52-53.

⁹⁶ Srov. ULRYCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*, s. 100.

⁹⁷ Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 53-54.

⁹⁸ Tamtéž, s. 55-56.

⁹⁹ Tamtéž, s. 57-58.

¹⁰⁰ Srov. VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*, s. 51.

4.4 Zásady pro dramatickou práci

Pro dobrou dramatickou práci je dobré uplatňovat určité zásady, které nám mohou velmi výrazně pomoci k tomu, aby se nám práce dařila.

Zásada vytvoření atmosféry přátelství a bezpečí – na prvním místě je dobré vytvořit atmosféru přátelství a bezpečí založenou na vzájemném partnerství a důvěře. Děti by se neměly bát vyjádřit a neměly by mít strach, že budou zesměšněny nebo odsouzeny. Měl by být dán dostatečný prostor k uvolnění, vyjádření názorů a pocitů bez obav. K tomu můžeme přispět stanovením jasných pravidel ve skupině a jejich důsledným dodržováním vztahujícím se nejen k dětem, ale i k učitelům.¹⁰¹

Zásada systematické přípravy – další zásadou je systematická příprava v průběhu celého dne, která má obzvlášť velký význam u předškolních dětí. Spočívá v tom, že průběžně během celého dne bychom se měli snažit rozvíjet smyslové vnímání dětí, které podporuje smyslovou představivost a na které je založena dramatická práce.¹⁰²

Zásada přitažlivosti témat – při volbě témat pro dramatické činnosti bychom měli vzít v úvahu, je-li téma pro dítě dostatečně přitažlivé nebo zajímavé. Předškolní děti jsou schopné se soustředit na jednu činnost poměrně krátkou dobu, ale samotné soustředění je také ovlivněno zaujetím pro téma. Učitel by měl mít v záloze nějaké alternativy, aby v případě potřeby mohl své plány změnit.¹⁰³

Zásada vhodné motivace – pro dobrou dramatickou práci je důležité, aby děti byly vhodně motivovány. Učitel by se měl snažit udržet zájem dětí o hru. Vhodné je zařazování her s pravidly, které jsou přitažlivé a motivované příběhem. Děti také můžeme motivovat vyprávěním příběhu nebo výrazným čtením pohádky. K dobré motivaci také přispívá využití zajímavých předmětů nebo vytvoření atmosféry plné očekávání, napětí a překvapení. Velice dobře jako zdroj motivace působí vnitřní zaujetí učitele pro činnost, neboť se spolehlivě přenesou i na děti.¹⁰⁴

Zásada jednoduchosti zadávání činností – je dobré dbát na jednoduchost zadávání činností tak, aby činnosti a úkoly byly zadávány konkrétně a srozumitelně. Případně by

---

¹⁰¹ Srov. ULRÝCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*, s. 14.

¹⁰² Tamtéž, s. 14.

¹⁰³ Tamtéž, s. 14.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 14-15.

se měl učitel otázkami ujistit, zda děti zadání porozuměly a všechny vědí, co se má dělat. Dostatečný prostor pro upřesňující otázky by zde také neměl chybět.¹⁰⁵

Zásada pestrosti činností – při plánování činností bychom měli také vzít v úvahu pestrost činností. Pro udržení delší pozornosti dětí u témat bychom měli střídát činnosti a respektovat potřebu změny a kontrastu. Po verbální aktivitě by měla následovat pohybová aktivita, po individuální práci je vhodné zvolit práci ve skupině, po řízené činnosti zařadit spontánní hru, chvíli soustředění by mělo vystřídat uvolnění, klidnou činnost rušnější aktivita a samotný prožitek bychom měli doplnit věcnou informací.¹⁰⁶

Zásada pohybové aktivity – důležité je zařazování pohybových aktivit. Obecná zásada zní: „Čím mladší děti, tím více pohybu a méně slov by mělo být v jejich dramatické hře.“ Učitel by na to měl brát zřetel již při přípravě, ale také při samotném průběhu. Všimne-li si klesající pozornosti u dětí, je vhodné zařadit i třeba neplánovaně činnost přispívající k uvolnění energie.¹⁰⁷

Zásada společné přípravy – před začátkem samotné hry je vhodné dát prostor společné přípravě, nápadům, jejich prozkoumání a vyzkoušení ve skupině. Tímto lze předejít stereotypnímu jednání bez proměny.¹⁰⁸

Zásada stanovení hranic mezi realitou a fikcí – jasné stanovení hranic mezi realitou a fikcí, mezi skutečností a hrou, je obzvláště důležité u menších dětí.¹⁰⁹ Jasný začátek a konec hry nebo vstoupení do role a výstup z ní označíme prostřednictvím slov nebo signálem, na kterém se předem domluvíme např. cinknutím na triangel, zazvoněním na zvoneček.¹¹⁰

Zásada nenechat se odradit se neúspěchy – neměli bychom se nechat odradit počátečními neúspěchy. Při dramatické práci vycházíme z toho, co už děti umí a znají. To respektujeme, z toho vycházíme a snažíme se stanovit si reálná očekávání. Pokud je něco pro děti nebo učitele ještě obtížné, je zde také možnost zařadit jednodušší činnost a k té obtížnější se později vrátit.¹¹¹

---

¹⁰⁵ Srov. ULRYCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*, s. 15.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 15.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 15.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 15-16.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 16.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 101.

¹¹¹ Tamtéž, s. 16.

4.5 Metody a techniky dramatické výchovy

V dramatické výchově lze vnímat metodu jako širší proces, naplněný technikami a cvičeními, kterým se snažíme vést děti k určitému cíli. Využíváme-li metod dramatické výchovy v předškolním vzdělávání, je vhodné vyčlenit si na dané téma delší dobu a realizovat projekty, které mají základ v dramatických činnostech, které může spojovat například literární text.¹¹²

Metody dramatické výchovy přinášejí aktivitu, prožitek a zkušenost, hravou formou vstoupit do rolí. Podporují tvořivost a vytváří fiktivní situace a příležitosti k partnerství, spolupráci, možnost experimentování, objevování a improvizace. Než použijeme metodu dramatické výchovy, je dobré si ji ještě předtím vyzkoušet, abychom získali zkušenost s touto metodou. Technika je oproti metodě pojem užší a konkrétnější.¹¹³ Obecně lze říci, že metoda je způsob, kterým se snažíme dosáhnout určitého cíle. Technika je prostředek k dosažení tohoto cíle. Představuje konkrétní postup, který nám umožňuje tohoto cíle dosáhnout. Každá metoda může mít různý počet technik.¹¹⁴

J. Valenta vytvořil základní třídění metod a technik dramatické výchovy:

- 1) Metody (ú)plné hry jsou metody prvního řádu, které naplňují všechny cíle dramatické výchovy.¹¹⁵
- 2) Metody pantomimicko-pohybové jsou označovány jako metody druhého řádu, které vyžadují pohybové aktivity. Patří mezi ně např. pantomima, živý obraz nebo zrcadlení.¹¹⁶
- 3) Metody verbálně-zvukové jsou metody druhého řádu založené na slově a zvuku. Mezi ně patří brainstorming nebo diskuse. Tyto metody jsou pro děti obtížnější, proto se doporučuje začít s nimi později.¹¹⁷
- 4) Metody graficko-písemné definuje jako metody třetího řádu, které rozvíjejí fantazii, představivost, vnímání a myšlení. Mají doplňkovou funkci. Jsou jimi dopis, deník nebo dotazník.¹¹⁸

---

¹¹² Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 202.

¹¹³ Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 69-71.

¹¹⁴ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. a kol. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*, s. 91.

¹¹⁵ Srov. VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*, s. 123.

¹¹⁶ Srov. BEČVÁŘOVÁ, I. *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi*. Praha: Portál, 2015, s. 15.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 15.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 15.

- 5) Metody materiállově-věcné jsou metody třetího řádu založené na práci s hmotou nebo materiálem. Využívají se při vytváření atmosféry nebo prostředí např. práce s loutkou, maskou nebo rekvizitou.¹¹⁹

Existuje široké spektrum metod a technik dramatické výchovy, ale také několik forem jejich členění. Autorky H. Švejdrová a E. Svobodová z praktického hlediska nerozdělují metody a techniky dramatické výchovy, protože zohledňují skutečnost, že v předškolním vzdělávání by se měly činnosti vzájemně propojovat. Vzdělávání v mateřské škole by tedy mělo být integrované. Podíváme-li se na to z pohledu těchto autorek, můžeme hovořit o tom, že rozdělování metod dramatické výchovy v mateřské škole není až tak důležité.¹²⁰

Dále se budeme zabývat některými konkrétními metodami a technikami, které najdou své uplatnění v předškolním vzdělávání a lze je tak úspěšně využít.

Improvizace může být vnímána jako jeden z principů dramatické výchovy. Je metodou, která je založena na jednání v určité situaci, které není předem nijak domluvené ani připravené.¹²¹ Může být buď zcela nepřipravená, nebo je domluvena situace, průběh a zakončení, ale je v ní stále dán prostor pro změnu a vývoj. Děti vnášejí do hry nové detaily, reagují na neočekávané podněty.¹²²

Hra v roli je specifická metoda dramatické výchovy, kterou lze také považovat za jeden z principů dramatické výchovy. Tuto metodu dále dělíme podle způsobu, kterým je hráč ponořen do hry na alteraci, simulaci a charakterizaci. Simulace je způsob hry velmi podobný spontánní hře, děti jsou zde ve fiktivní situaci, ale samy sebou. Především v námětových hrách můžeme vidět, že ji děti velmi rády využívají. Alterace spočívá v jednání jiné osoby v určité situaci, je založena na našich zkušenostech a představách. Také alteraci děti často využívají při svých hrách. V charakterizaci se jedná o ztvárnění dané postavy a vystihnutí jejích vlastností.¹²³ Pro děti předškolního věku je charakterizace ještě velmi obtížná.

---

¹¹⁹ Srov. BEČVÁŘOVÁ, I. *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi*, s. 15.

¹²⁰ Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 70.

¹²¹ Tamtéž, s. 82.

¹²² Srov. ULRYCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*, s. 104.

¹²³ Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 77.

Učitel v roli konkrétní postavy z příběhu je v dramatické hře velmi dobře přijímanou technikou. Podporuje ochotu a aktivitu dětí přijmout svou roli a jednání. Usnadňuje dětem samotné přijetí příběhu.¹²⁴ Důležité je, aby dal učitel dětem jasně najevo, kdy je v roli a kdy už ne. K tomu může použít např. šátek nebo klobouk. Především u mladších dětí má odlišení podoby velký význam.¹²⁵

Štronzo je důležitá technika, která má v dramatické výchově velký význam. Představuje zde kouzelné slovo, znamení „zastavit“, „zkamenět“ neboli zůstat chvíli stát bez jakéhokoli pohybu. Je to domluvený signál, který také využijeme, pokud chceme zastavit děti a na něco upozornit. Pro práci a využití technik dramatické výchovy je potřeba dokázat ovládat své tělo, což nám štronzo umožňuje.¹²⁶ Děti by však neměly bez hnutí zůstat stát příliš dlouho.

Živý obraz je vytvoření obrazu, který zachycuje určitou situaci, nejdůležitější moment. Tento obraz vytvoří skupinka dětí ze svých těl a zůstávají v něm po jistou dobu bez pohybu, slov i zvuků.¹²⁷ Stejně jako u štronza není vhodné nechávat děti bez pohybu příliš dlouho. K tomuto zobrazení využijeme zvukový signál k zastavení a nový signál k rozhýbání.¹²⁸

Narativní pantomima spojuje vyprávění (naraci) a pantomimické zobrazení vyprávěného nebo zpívaného děje. Je zahrnuta do pantomimických metod a technik. Vychází ze spontánní dětské hry, ve které předškolní děti rády ztvárňují činnosti ostatním. Díky tomu se také velice dobře uplatní v mateřské škole. Jejím přínosem je hlubší prožívání, pochopení a zapamatování děje. Velmi záleží na vhodné volbě textu.¹²⁹

Boční vedení navazuje na narativní pantomimu, odlišuje se od ní tím, že učitel při vedení činnosti dětí nevypráví celý děj. Název boční vedení je odvozen od pozice učitele, který stojí stranou, tedy na boku. Do hry učitel zasahuje svými poznámkami, pokud je třeba a napomáhá tak k rozvoji a obohacování činnosti.¹³⁰

---

¹²⁴ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 203.

¹²⁵ Srov. ULRYCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*, s. 112.

¹²⁶ Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 83.

¹²⁷ Srov. ULRYCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*, s. 113.

¹²⁸ Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 84.

¹²⁹ Tamtéž, s. 73.

¹³⁰ Srov. ULRYCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*, s. 97-98.

Simultánní pantomimická ilustrace spadá pod narativní pantomimu, bývá však zmiňována zvláště pro svůj význam a efekt v předškolním vzdělávání. Jedná se o souběžnou ilustraci, která využívá k ilustrování písniček a říkadél, někdy také vyprávění. Jako příklad tohoto říkadla můžeme uvést ilustraci říkadla „Kolo, kolo, mlýnský“, které bývá přínosné především na začátku školního roku, kdy se děti seznamují s novým prostředím. Děti povětšinou říkadlo už znají z prostředí domova, ale právě propojení toho, co už znají, jim může velice dobře usnadnit adaptaci MŠ.¹³¹

Postojová osa nebo také škála je hodnotící technika, která nachází široké uplatnění nejen v řízených vzdělávacích činnostech, ale také se uplatní při řešení běžných situacích, které se ve třídě mohou objevit. Je zobrazením postoje, který zaujímáme vůči nějakému stanovisku. K tomu můžeme využít např. čáru, okraj koberce.¹³²

Zrcadla je technika spočívající v zobrazování pohybu části nebo celého těla nebo výrazu obličeje. Zrcadlit můžeme všichni a zobrazovat tak to, co dělá jeden nebo pouze ve dvojicích.¹³³

Práce s rekvizitou je široké označení metody dramatické výchovy, která využívá předmět nebo také rekvizitu. Bývá považována za důležitou divadelní nebo loutkohereckou dovednost, která by měla být nezbytnou vlastností každého pedagoga. „Co by to bylo, kdyby to nebyl míč?“ Podporuje fantazii, představivost, tvořivé myšlení a učí děti všimnout si detailů. Učitelka by měla přijmout všechny odpovědi dětí. Pokud by se objevila nějaká odpověď, která by byla v rozporu s hodnotami, ke kterým děti vedeme, měli bychom se je snažit dovést k pochopení, proč je pro nás ta odpověď nepřijatelná. Měli bychom je vést k tomu, aby samy pochopily proč.¹³⁴

Zástupné předměty a loutky patří k dramatickým činnostem v mateřské škole i k předškolnímu vzdělávání. V dramatické výchově tedy loutka představuje zástupný předmět nebo symbol. Dítě snáze přijme zastupující předmět jako znak předmětu skutečného.¹³⁵

---

¹³¹ Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 74.

¹³² Tamtéž, s. 86-87.

¹³³ Tamtéž, s. 89-90.

¹³⁴ Tamtéž, s. 72-73.

¹³⁵ Tamtéž, s. 88-89.

Vnitřní hlasy je verbální technika, která pomáhá k hlubšímu prozkoumání, pochopení myšlení a jednání druhých. Děti se učí porozumění, správnému formulování vlastních myšlenek a empatii. Je vhodná spíše pro starší nebo zkušenější děti.¹³⁶

Asociační kruh je metoda, která se často využívá v dramatické výchově, ale není typickou metodou pro dramatickou výchovu, neboť v ní nejsou obsaženy prvky divadla. Jde o sdělování představ, asociací, které v nás určité slovo vyvolalo. Je to slovní metoda, která povzbuzuje myšlení, představivost a fantazii.¹³⁷

Diskuse také není typicky dramatickou metodou, ač se jedná o metodu velmi širokou. V dramatické výchově má velký význam. Často bývá využívána k zakončení nějakého celku. Je základní metodou filozofování s dětmi. Přispívá k ujasnění pojmů, k pochopení smyslu činností a shrnutí poznatků. V předškolním vzdělávání je nejvíce využívanou metodou, také ale patří mezi nejtěžší právě z důvodu nedostatečně připravených otázek pro děti.¹³⁸ Diskuse se od rozhovoru o nějakém tématu liší tím, že je dán k řešení konkrétní problém, který děti prozkoumávají a vyjadřují se k němu.¹³⁹

Reflexe je důležitou součástí dramatické výchovy. Umožňuje nám shrnout to důležité. Tato metoda je zároveň i evaluací (hodnocením). Pomáhá nám ujasnit, co jsme právě dělali a proč. Sdělujeme ostatním své zážitky, vyjadřujeme své pocity a jakou si z této činnosti odnášíme zkušenost. Reflexe nejčastěji probíhá formou diskuse, ale lze také hodnotit prostřednictvím kresby společného obrázku nebo improvizace na dané téma, které nám zobrazí, jak by to mohlo dopadnout.¹⁴⁰

Hry s pravidly mají jasně vymezený začátek, průběh i konec. Vymezují je předem stanovená pravidla. Mezi tyto hry patří různé honičky a míčové hry. Některé bývají dramaticky motivované a umožňují zastávat určitou roli např. „Hra na kouzelníka“. Pro svůj pohybový nebo dynamický charakter bývají hry s pravidly zařazovány na zahájení činností. Jejich cílem je rozehrátí a uvolnění skupiny. Učitel je také může použít, když uvidí, že pozornost dětí upadá.¹⁴¹

---

¹³⁶ Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 85.

¹³⁷ Tamtéž, s. 71-72.

¹³⁸ Tamtéž, s. 75.

¹³⁹ Srov. ULRYCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*, s. 98.

¹⁴⁰ Srov. SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, s. 86.

¹⁴¹ Srov. ULRYCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*, s. 102.

Nejvíce využívané metody v mateřské škole jsou hra v roli, pantomima (narativní pantomima nebo simultánní pohyb), boční vedení, vyprávění, hry s pravidly a vedená improvizace. Velké uplatnění zde najde učitel v roli, v činoherním podání nebo při hře s loutkou či zástupným předmětem. Ke komunikaci s dětmi se tvoří komunitní nebo asociační kruh. Máme-li skupinu předškolních dětí, které již mají nějakou zkušenost s dramatickou výchovou, můžeme aplikovat metody jako práci s rekvizitou, živý obraz, vnitřní hlasy, postojovou škálu i zrcadlení.¹⁴²

Soubor různých metod a technik obsahují průpravné hry a cvičení. Podle svého zaměření směřují k různým cílům – soustředění, relaxace, uvolnění atmosféry, motivace, podpora smyslového vnímání a fantazie.¹⁴³ Krista Bláhová uvádí jako další zaměření rytmus, prostorové cítění, partnerské vztahy a skupinovou citlivost.¹⁴⁴ Prostřednictvím průpravných her a cvičení děti získávají potřebné dovednosti pro další práci v dramatické hře a improvizaci.¹⁴⁵

---

¹⁴² Srov. MÍČKOVÁ, J. Malá čarodějnice v mateřské škole. *Tvořivá dramatika*, 2016, roč. 39, č. 77, s. 5.

¹⁴³ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 202.

¹⁴⁴ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. a kol. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*, s. 104.

¹⁴⁵ Srov. BURIÁNOVÁ J., JAKOUBKOVÁ V., NÁDVORNÍKOVÁ H. a kol. *Metodické listy pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2002, A1 s. 6.

5. Dramatická hra

Dramatická hra je principem i metodou dramatické výchovy, ale zároveň také činností, která je řízená, má určitou strukturu a určitá pravidla. V dramatické výchově může být obsažen jednoduchý děj nebo více dějů na sebe postupně navazujících, umožňující rozvoj fantazie, prožívání, spontánního tvoření. Je zde také dětem dáno místo pro přijetí postavy z příběhu a vstoupení do její role s možností jednat za tuto postavu, což umožňuje dítěti získání prožitku a zkušenosti.¹⁴⁶

E. Machková definuje dramatickou hru jako námětovou hru, která je založená na mezilidském kontaktu a komunikaci. Jde o setkávání lidí v situacích, které na sebe vzájemně působí.¹⁴⁷ Také dramatickou hru popisuje jako hru dramatického typu a vysvětluje široké spektrum jejích forem a organizace. Může jimi být pantomima, improvizace s dějem, slovní nebo hromadná improvizace. Dramatická hra velmi úzce souvisí s typem spontánní dětské hry, lze mezi nimi nalézt jistou podobnost. Americká autorka N. McCaslinová definuje dramatickou hru jako volnou hru malých dětí, prostřednictvím které dochází k jejich zkoumání světa, napodobení jednání a vlastností lidí z jejich okolí.¹⁴⁸

Jedná se o hru se všemi jejími charakteristickými rysy, jejichž součástí je hraní rolí s důrazem na její dramaticčnost. Nejedná se tedy o hru jakoukoliv, ale o hru s dramatickými charakteristickými rysy. O dramatické hře hovoříme, když se nám v ní podaří vytvořit dramatickou situaci, která je založena na vyvolání konfliktu. Dramatická hra je podstatná činnost v dramatické výchově, kterou můžeme charakterizovat jako námětovou, interakční, symbolickou, imaginativní hru vyznačující se zcela záměrným užíváním principu dramaticčnosti. Tato hra má stejně jako jiné hry závazná pravidla a orientuje se na vnitřní proces prožitkového učení.¹⁴⁹

S. Košťátková dramatickou hru definuje jako řízenou a strukturovanou činnost, která pro označení hra, musí splňovat základní atributy nebo také znaky hry. Těmito znaky jsme se již zabývali ve druhé kapitole. Zároveň říká, že by hra měla být obohacena

---

¹⁴⁶ Srov. KOŠTÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*, s. 203.

¹⁴⁷ Srov. MACHKOVÁ, E. *Metodika dramatické výchovy*, s. 19.

¹⁴⁸ Srov. MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*, s. 35-36.

¹⁴⁹ Srov. KARAFFA, J. *Umění dialogu v dramatických hrách a improvizacích*. Ostrava: Pedagogická fakulta OU v Ostravě, 2009, s. 28-29.

o specifické atributy, které určují dramatický charakter hry. Mezi ně patří napětí při očekávání zadávání tématu, možnost podílet se, nahlížet na realitu prostřednictvím fantazie, podílet se na rozhodování a plánování hry, prožívání pocitů vlastních improvizčních schopností, identifikace s rolí a podílet se na souhře rolí.¹⁵⁰ Náměty pro dramatické hry lze čerpat z témat výuky, literárních děl, médií nebo mohou být vymyšlené.¹⁵¹

Jaroslav Provazník shrnuje pod termín dramatické hry hru v roli, hru rolovou a hru v situaci. Pro dramatickou výchovu jsou významné tím, že jsou to hry využívající divadlo, ale také svou podstatou kooperativní hry, jak uvádí Hana Kasíková.¹⁵²

Pod pojmem dramatická hra si obecně představuje různé hraní rolí ve fiktivních dramatických situacích a s nimi někdy spojené sledování rolové hry těmi účastníky, kteří právě nehrají, J. Valenta.¹⁵³

Dramatická hra a improvizace je jednání v rolích, při kterém děti prožívají autentické prožitky ve fiktivní herní situaci. Tato situace může, ale nemusí být konkrétně motivována. Stejně tak dramatický konflikt může, ale nemusí obsahovat a ke kontaktu mezi hráči může docházet, ale není to bezpodmínečně nutné.¹⁵⁴

Základní stavební jednotkou dramatické výchovy je dramatická hra. Dětem umožňuje svobodu, sebepoznání a poznání okolního světa. Také jim pomáhá se zbavit vnitřního napětí.¹⁵⁵ Na kvalitu prožitků získaných v rámci dramatické hry mají vliv hry zaměřené na rozvoj představivosti, fantazie, tvořivosti, smyslového a prostorového vnímání, ale také hry rozvíjející pohyb a rytmus.¹⁵⁶

---

¹⁵⁰ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. a kol. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*, s. 34.

¹⁵¹ Srov. MACHKOVÁ, E. *Metodika dramatické výchovy*, s. 19.

¹⁵² Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. a kol. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*, s. 74-75.

¹⁵³ Srov. VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*, s. 51.

¹⁵⁴ Srov. BURIÁNOVÁ, J., JAKOUBKOVÁ, V., NÁDVORNÍKOVÁ, H. a kol. *Metodické listy pro předškolní vzdělávání*, A 1.7 s. 6.

¹⁵⁵ Srov. MÍČKOVÁ, J. Malá čarodějnice v mateřské škole. *Tvořivá dramatika*, 2016, roč. 39, č. 77, s. 4.

¹⁵⁶ Srov. BURIÁNOVÁ, J., JAKOUBKOVÁ, V., NÁDVORNÍKOVÁ, H. a kol. *Metodické listy pro předškolní vzdělávání*, A 1.7 s. 6.

5.1 Dramatická hra v RVP předškolního vzdělávání

5.1.1 Dramatická hra v RVP „Dítě a jeho tělo“

Dramatické hry rozvíjí pohybovou zdatnost, mohou se při nich napodobovat pohyby, chůze, běh, skok, lezení. Uplatní se zde metody dramatické výchovy jako pantomima a to jak narativní pantomima i simultánní pohyb, dále techniky jako štronzo, zrcadla, živý obraz nebo pohybová improvizace. Také při relaxaci lze využít dramatickou hru, jejím prostřednictvím uvolníme celé tělo nebo končetiny. Většinou se jedná o průpravné hry zaměřené na relaxaci. Do oblasti „Dítě a jeho tělo“ také můžeme zařadit hry s pravidly a průpravné hry a cvičení na podporu smyslového vnímání. Při spojení rytmizace básně s pohybem, mohou děti na základě sluchového vnímání reagovat pohybem na různé zvuky např. na ozvučná dřívka, bubínek. Instrumentální hru můžeme také využít a vytvořit tak doprovod k hudebně-pohybovým hrám nebo dramatizacím, podněcovat tvořivost u hudebně-pohybových a hudebně-dramatických forem. Touto hrou lze také tvořivě vyjádřit své pocity a nálady, ale také pocity postav z pohádky nebo jiných postav v určité situaci.¹⁵⁷ Rozvíjíme pohybové dovednosti v oblasti hrubé motoriky, také fyzickou a psychickou zdatnost, užívání smyslů a podporujeme fyzickou pohodu dětí.¹⁵⁸

5.1.2 Dramatická hra v RVP „Dítě a jeho psychika“

V dramatické hře rozvíjíme jazykové a řečové schopnosti prostřednictvím řečových a rytmických her, které mohou být spojeny s vytleskáváním nebo vydupáváním rytmu říkanek. Dramatizace krátké veršované pohádky a pantomimické ztvárnění části pohádky nebo pohádkové postavy u dětí podporují citlivé vnímání a prožívání. Z metod a technik dramatické výchovy se zde nejvíce využijí hra v roli a verbální metody a techniky jako asociační kruh, diskuse a reflexe, které rozvíjí komunikativní dovednosti. Dále technika vnitřní hlasy, kterou se děti učí správnému formulování myšlenek. K rozvoji fantazie a představivosti přispívá technika práce s rekvizitou. Na rozvoj paměti a to jak verbální, tak pohybové je zaměřena narativní pantomima a simultánní pantomimická ilustrace.¹⁵⁹ Rytmus s důrazem na důležitý předpoklad komunikace, kterým je rytmus slova, jednání a pohybu, je v dramatické výchově

¹⁵⁷ Srov. FICHNOVÁ, K. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*, s. 17-30.

¹⁵⁸ Srov. MUSIL, R. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*, s. 108.

¹⁵⁹ Srov. FICHNOVÁ, K. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*, s. 36-79.

procvičován v průpravných hrách a cvičeních.¹⁶⁰ Prostřednictvím dramatických her u dětí rozvíjíme řečové schopnosti, jazykové a komunikativní dovednosti i kultivovaný projev. Podílí se na rozvoji smyslového vnímání, také paměti, pozornosti, tvořivosti a fantazii. Zároveň podporuje u dětí rozvoj estetického vnímání, cítění a prožívání. Napomáhá k získání a rozvoji sebedůvěry i zdravého sebevědomí.¹⁶¹

5.1.3 Dramatická hra v RVP „Dítě a ten druhý“

Dramatické hry dětem zprostředkovávají kontakt s ostatními, sociální interakci. Zde se děti učí spolupráci. Využijeme-li při hře techniku vnitřní hlasy, děti se tím učí pochopit myšlení a jednání druhých a také schopnosti empatie (vcítění se do druhého). Technika zrcadla, zaměřená na napodobování pohybu druhých, je do jisté míry také o empatii. Tuto schopnost děti získávají i prostřednictvím pohybové improvizace, jedná-li se o vyjadřování pocitů a představ nějaké postavy např. pohádkové. V dramatických hrách se uplatní i práce se zástupným předmětem, loutkou nebo maňáskem. Děti citlivě vnímají loutky, které jsou pro ně motivací, ale také prostředkem, který zobrazuje pozitivní projevy chování. Velký význam mají loutky především u dětí uzavřených, které těžko navazují sociální kontakty s ostatními. Prostřednictvím loutky, maňáska, ale i hračky dokáže dítě překonat psychické zábrany. Dítě se v určité situaci svěří spíše loutce nebo oblíbené hračce než přímo dospělému. Také pomáhá při nácviu sociálních dovedností.¹⁶² Jako hru lze využít techniku živý obraz, která také podporuje utváření vztahů k jiným dětem. Metodou, ve které dochází při hře k rozvíjení interpersonálních dovedností, je také hra v roli. Dramatické hry rozvíjejí schopnosti a dovednosti, které jsou důležité k navázání a rozvoji vztahu k druhým lidem, posilují vstřícné chování ve vztahu ke skupině dětí, dále citlivost a toleranci v mezilidském jednání.¹⁶³

5.1.4 Dramatická hra v RVP „Dítě a společnost“

Dramatické hry umožňují začleňování dětí do kolektivu, do společnosti. Všechny dramatické hry i činnosti v dramatické výchově probíhají ve skupině a formou hry, což napomáhá k přirozenému rozvoji schopností dětí přizpůsobit se a spolupracovat.

---

¹⁶⁰ Srov. KOŤÁTKOVÁ, S. a kol. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*, s. 108.

¹⁶¹ Srov. MUSIL, R. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*, s. 110-114.

¹⁶² Srov. FICHNOVÁ, K. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*, s. 80-92.

¹⁶³ Srov. MUSIL, R. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*, s. 116.

V dramatické výchově se pro komunikaci ve skupině tvoří asociační a komunitní kruh, který může následovat po dramatické hře nebo může být její součástí. Reflexe také probíhá společně, využívá se k evaluaci. Jejím cílem je shrnutí, zopakování a ujasnění toho, co jsme právě dělali, také slouží k reflektování zážitků a pocitů. Prostřednictvím hry v roli lze rozvíjet povědomí o různých sociálních rolích, rozlišovat reálné a fiktivní situace. Hraní rolí zobrazující členy rodiny, ztvárňující různá povolání nebo pohádkové postavy, rozvíjí poznatky z oblasti sociálních vztahů.¹⁶⁴ Při dramatických hrách lze využít skupinové improvizace. Průpravné hry a cvičení zaměřené na partnerství pomáhají posilovat vzájemnou důvěru a překonávat ostych.¹⁶⁵ Dramatické hry naplňují dílčí vzdělávací cíl RVP oblasti „Dítě a společnost“, kterým je rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí, dokázat se přizpůsobit a spolupracovat. Také rozvíjí kulturně estetické dovednosti dramatické, schopnost umět je vnímat i vytvářet.¹⁶⁶

5.1.5 Dramatická hra v RVP „Dítě a svět“

Prostřednictvím dramatických her a improvizací můžeme reflektovat poznání a prožitek navozený např. uměleckými díly národní kultury nebo jiných národů.¹⁶⁷ Můžeme také využít pantomimu a znázornit tak oblíbenou hračku, čímž rozvíjíme smysl pro umění.¹⁶⁸ Dramatická hra pomáhá naplnit dílčí vzdělávací cíle, kterými jsou vytváření vztahu k prostředí, ve kterém dítě žije a vytváření pozitivního vztahu k sobě. Zároveň dítěti umožňuje vytváření vlastní představy o tom, jaké je jeho místo ve světě, rozvoj úcty k životu a také získání schopnosti přizpůsobit se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám. Podílí se na vytváření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, lidmi a společností. Dítě také získává povědomí o společenském a kulturním prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností a dostupných praktických ukázek v okolí dítěte. Naučí se také vnímat, že svět má svůj řád. Pomáhá mu k získání povědomí o tom, že svět lidí je rozmanitý, pozoruhodný, pestrý a zároveň různorodý.¹⁶⁹

---

¹⁶⁴ Srov. BURIÁNOVÁ, J., JAKOUBKOVÁ, V., NÁDVORNÍKOVÁ, H. a kol. *Metodické listy pro předškolní vzdělávání*, A 1.7 s. 10.

¹⁶⁵ Srov. KOŽÁTKOVÁ, S. a kol. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*, s. 116.

¹⁶⁶ Srov. MUSIL, R. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*, s. 118.

¹⁶⁷ Srov. BURIÁNOVÁ, J., JAKOUBKOVÁ, V., NÁDVORNÍKOVÁ, H. a kol. *Metodické listy pro předškolní vzdělávání*, A 1.7 s. 11.

¹⁶⁸ Srov. FICHNOVÁ, K. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*, s. 123.

¹⁶⁹ Srov. SMOLÍKOVÁ, K. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 29-30.

5.2 Dramatická hra v RVP

„*Vstávej, vstávej, ratata, jaro ťuká na vrata*“ je hra s pravidly, která se velmi podobá hře „Na Peška“. Jedná se o velmi oblíbenou hru. Dá se směřovat k tematice ročního období, lze ji dle potřeby obměňovat (jaro, léto, podzim, zima), takže se dá použít během celého roku.

Popis: Děti sedí v kruhu, jen jedno dítě v roli jarní víly nebo jarního skřítky s věnečkem nebo květinovým kloboukem na hlavě chodí okolo. Ostatní děti sedí a vytleskávají říkadlo do rytmu říkadla. Poté dítě v roli předá někomu klobouk nebo věneček na hlavu a ten se ho snaží chytit. Honěný oběhne celý kruh a sedne si na uvolněné místo honícího. Jako obměnu lze použít drobný předmět symbolizující konkrétní roční období. Předmětem zaťuká kamarádovi na záda, poté předmět položí, kamarád ho sebere a honí.¹⁷⁰

Další obměnou této hry může být, použijeme-li konkrétní jména dětí např. „*Vstávej, vstávej, ratata, Barča klepe na vrata*“.

Zapojení oblastí RVP:

Dítě a jeho tělo – hra rozvíjí pohybové dovednosti týkající se oblasti hrubé motoriky. Pomáhá k uvědomění si vlastního těla, rozvoji smyslů a fyzické i psychické zdatnosti.¹⁷¹

Dítě a jeho psychika – v této oblasti hra naplňuje vzdělávací cíle, kterými jsou rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností (vnímání, naslouchání, porozumění). Dále u dětí rozvíjí komunikativní dovednosti, smyslové vnímání, paměť a pozornost. Podporuje získání schopnosti záměrně řídit své chování a ovlivňovat situaci.¹⁷²

Dítě a ten druhý – přispívá k vytváření prosociálních postojů, k rozvoji přizpůsobivosti, komunikativních a kooperativních dovedností.¹⁷³

Dítě a společnost – rozvíjí schopnost spolupracovat a také se aktivně přizpůsobovat společenskému prostředí.¹⁷⁴

Dítě a svět – vytváří povědomí o vlastní sounáležitosti s lidmi a společností.¹⁷⁵

---

¹⁷⁰ Srov. ŠVEJDOVÁ, H. *Předškolní vzdělávání v praxi - Podzim 2: Prý tam roste houba hadí*. Klatovy: Mgr. Hanka Švejdomá, 2015, s. 7.

¹⁷¹ Srov. SMOLÍKOVÁ, K. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 16.

¹⁷² Tamtéž, s. 18-22.

¹⁷³ Tamtéž, s. 24.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 26.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 29.

„Čáry, máry, fuk aneb Hokus, pokus, fidibus“ Jedná se o simultánní pantomimu, která využívá i techniky štronza. Kouzelné zaklínadlo zní: „Čáry, máry, fuk“ nebo „Hokus, pokus, fidibus, proměnit se v.... zkus“.¹⁷⁶

Popis: Vhodná je předchozí motivace prostřednictvím rozhovoru o tom, jakou by mohly mít předměty kouzelnou moc. Také můžeme jako motivaci využít předmět např. prsten. Učitelka se postaví doprostřed místnosti, vysloví kouzelné zaklínadlo a následně otočí prstenem. Tím děti přemění do jiné podoby např. zvířete nebo pohádkové postavy. Poté se pohybují v prostoru. Zopakování signálu (vyslovení zaklínadla, otočení prstenu) bude znamením znehybnění.¹⁷⁷ Přeměna nebo zastavení pohybu mohou být také doprovázeny zvukem hudebního nástroje např. tamburíny.¹⁷⁸

Zapojení oblastí RVP:

Dítě a jeho tělo – rozvíjí schopnost uvědomění si vlastního těla, fyzickou a psychickou zdatnost, pohybové dovednosti v oblasti hrubé motoriky se zaměřením na koordinaci pohybu. Také přispívá k rozvoji smyslů, zvládnutí základních pohybových dovedností a prostorové orientace.¹⁷⁹

Dítě a jeho psychika – rozvíjí řečové a jazykové dovednosti receptivní, schopnost vnímání a porozumění. Naplňuje cíle rozvoj komunikativních dovedností neverbálních a kultivace smyslového vnímání. Podílí se na rozvoji paměti, pozornosti, představivosti, fantazie a tvořivosti (tvořivého sebevyjádření).¹⁸⁰

Dítě a ten druhý – pomáhá k vytváření prosociálních postojů, respektu i přízpůsobivosti. Posiluje prosociální chování, rozvíjí komunikativní a kooperativní dovednosti.¹⁸¹

Dítě a společnost – rozvíjí schopnost žít ve společenství ostatních lidí (spolupráci) i základní kulturně společenské postoje a dovednosti. Dále podporuje u dětí vytváření prosociálního chování, umožňuje jim seznamování se světem lidí a kultury.¹⁸²

Dítě a svět – pomáhá dětem v seznamování s místem, ve kterém žijí. Také přispívá k vytváření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, lidmi i společností. Rozvíjí schopnost přízpůsobovat se prostředí.¹⁸³

¹⁷⁶ Srov. MÍČKOVÁ, J. Malá čarodějnice v mateřské škole. *Tvořivá dramatika*, s. 7.

¹⁷⁷ Srov. ULRÝCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami*, s. 33-34.

¹⁷⁸ Srov. ŠVEJDOVÁ, H. *Předškolní vzdělávání v praxi - Podzim 2: Prý tam roste houba hadí*, s. 41.

¹⁷⁹ Srov. SMOLÍKOVÁ, K. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 16.

¹⁸⁰ Srov. Tamtéž, s. 18-22.

¹⁸¹ Srov. Tamtéž, s. 24.

¹⁸² Srov. Tamtéž, s. 26.

¹⁸³ Srov. Tamtéž, s. 29.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala dramatickou hrou jako metodou v předškolním vzdělávání. Myslím, že se mi podařilo popsat, jaké místo má dramatická hra v dramatické výchově. Zhodnotila jsem dramatickou hru v literatuře. Věnovala jsem se uplatnění dramatické hry jako metody práce v předškolním vzdělávání a jejímu přínosu z hlediska naplnění cílů Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

Svou práci jsem z hlediska vývoje člověka zaměřila na předškolní věk, a proto jsem také hned první kapitulu věnovala vývojovým zvláštnostem dítěte předškolního věku. Nejčastější a nejpřirozenější činností dítěte v předškolním věku je hra, která je další kapitolou mé práce. V té jsem definovala hru jako takovou, popsala etapy hry z hlediska vývoje, věnovala se aspektům, specifickým znakům a typům her. Často jsem slyšela, že děti si v mateřské škole „jenom“ hrají. Ale ne každý už ví, jak je takové „hraní“ vlastně důležité a především v předškolním věku, že je hra dětem nejbližší a díky ní se i děti učí. Právě proto se hra velice dobře se uplatní i v předškolním vzdělávání. Dokumenty předškolního vzdělávání, metody a formy práce v mateřské jsou obsaženy v další kapitole. Zde jsem nemohla opomenout závazný dokument, kterým je Rámcový vzdělávací program a důležité oblasti, do kterých je vzdělávací program rozčleněn. Prostřednictvím pedagogické literatury jsem definovala metodu vzdělávání a zabývala se rozdělením metod. Různé metody práce lze využít i pro dramatické činnosti. Uvedla jsem odlišnost forem vzdělávání v mateřské škole od základního vzdělávání. Definovala jsem dramatickou výchovu v úvodu samostatné kapitoly věnované této tematice. Srovnávala jsem přístupy nejznámějších autorů, kteří se ve svých publikacích věnují dramatické výchově. Především jsem představila E. Machkovou, a jaké cíle dramatické výchovy uvádí. Dále jsem zmínila autorky, věnující se dramatické výchově v mateřské škole, E. Svobodovou a H. Švejdovou. Mezi autory jsem zařadila i předškolní pedagožku S. Kořátkovou, která se na dramatickou výchovu a dramatickou hru také zaměřila ve svých publikacích. Právě proto, že se věnuje i předškolní pedagogice, zajímal mě i její pohled. Velice obsáhle metody a techniky dramatické výchovy rozpracoval i principům se věnoval J. Valenta.

Principy, metody i techniky dramatické výchovy jsou tematikou, které jsem se dále věnovala i ve své práci. Také jsem uvedla, jaké formy dramatické výchovy může mít, které formy se nejvíce uplatní v mateřské škole. Věnovala jsem se i zásadám pro dobrou dramatickou práci. Závěrečnou kapitolu jsem věnovala dramatické hře, ve které jsem zhodnotila samotnou dramatickou hru v literatuře. Specifikovala jsem problematiku dramatické hry a její naplnění cílů Rámcového vzdělávacího programu.

Během psaní své bakalářské práce jsem zjistila, že není úplně jednoduché nalézt literaturu zabývající se dramatickou výchovou v mateřské škole. Jak jsem již v úvodu zmínila, touto problematikou se zabývají především E. Svobodová a H. Švejdová, které se zároveň i s předškolními dětmi setkávají v praxi. E. Svobodová prostřednictvím praxe svých studentů a H. Švejdová jako učitelka mateřské školy. Díky jejich vzájemné spolupráci vzniklo dílo „Metody dramatické výchovy v mateřské škole“. Zároveň se obě podílely na publikaci „Vzdělávání v mateřské škole“. Můžeme tedy nalézt společná díla těchto autorek. Mimo jiné H. Švejdová již vydává řadu svých vlastních publikací, především se jedná o praktické náměty pro tvořivé činnosti s dětmi předškolního věku. Dále bychom mohli najít tematiku této výchovy v mateřské škole u E. Machkové, která také publikuje své články v časopise „Tvořivá dramatika“. Zde se mi také podařilo najít některé články a recenze týkající se dramatické výchovy v mateřské škole. Ale z velké části si myslím, že většina autorů se ve svých publikacích věnuje spíše dramatické výchově jako takové nebo se zaměřuje na oblast základního vzdělávání. Což je, myslím, velká škoda. Podle mého názoru by se s dramatickou výchovou mělo začít již v mateřské škole. Mnoho učitelek mateřských škol čerpá náměty z literatury, proto by jistě bylo velkým přínosem rozšířit nabídku publikací o dramatické výchově v mateřské škole.

Svou závěrečnou práci jsem chtěla poukázat na důležitost dramatické výchovy v předškolním vzdělávání. Věřím, že se mi to podařilo naplnit a má práce bude přínosem především učitelům, studentům předškolní pedagogiky a všem, kteří se zajímají o dramatickou výchovu a předškolní vzdělávání.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) BEČVÁŘOVÁ, I. *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi: netradiční činnosti pro předškolní a školní věk*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0906-5.
- 2) BURIÁNOVÁ, J., JAKOUBKOVÁ, V., NÁDVORNÍKOVÁ, H. a kol. *Metodické listy pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2002. ISBN 80-86307-03-4.
- 3) ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.
- 4) DVOŘÁKOVÁ, M., KOLÁŘ, Z., TVRZOVÁ, I., VÁŇOVÁ, R. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5039-2.
- 5) FICHNOVÁ, K., SZOBIOVÁ, E. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-323-9.
- 6) KARAFFA, J. *Umění dialogu v dramatických hrách a improvizacích*. Ostrava: Pedagogická fakulta OU v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-733-5.
- 7) KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3.
- 8) KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0852-3.
- 9) KOŤÁTKOVÁ, S. a kol. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-756-9.
- 10) MACHKOVÁ, E. *Jak se učí dramatická výchova: didaktika dramatické výchovy*. Praha: Akademie múzických umění, 2007. ISBN 978-80-7331-089-9.
- 11) MACHKOVÁ, E. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. Praha: IPOS, 2002. ISBN 80-7068-166-7.
- 12) MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS, 2007. ISBN 978-80-7068-207-4.
- 13) MARUŠÁK, R., KRÁLOVÁ, O., RODRIGUEZOVÁ, V. *Dramatická výchova v kurikulu současné školy: využití metod a technik*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-472-4.
- 14) MÉGRIEROVÁ, D. *100 Námětů pro dramatickou výchovu: hry a cvičení pro děti od 3 do 10 let*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-288-2.
- 15) MÍČKOVÁ, J. Malá čarodějnice v mateřské škole. *Tvořivá dramatika*, 2016, roč. 39, č. 77.

- 16) MUSIL, R. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Praha: Informatorium, 2014. ISBN 978-80-7333-107-8.
- 17) NAKONEČNÝ, M. *Psychologie: přehled základních oborů*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-443-8.
- 18) PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- 19) PRŮCHA, J., KOŽÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.
- 20) ŘÍČAN, P. *Psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0532-6.
- 21) SMOLÍKOVÁ, K. a kol. *Rámcový program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5.
- 22) STODŮLKOVÁ, E., ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011. ISBN 978-80-87517-22-2.
- 23) SUCHÁNKOVÁ, E. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9.
- 24) SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.
- 25) SVOBODOVÁ, E. a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.
- 26) ŠVEJDOVÁ, H. *Předškolní vzdělávání v praxi – Podzim 2: „Prý tam roste houba hadí...“*. Klatovy: Mgr. Hanka Švejdová, 2015. Metodická brožura. ISBN neuvedeno.
- 27) THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
- 28) ULRYCHOVÁ, I., GREGOROVÁ, V., ŠVEJDOVÁ, H. *Hrajeme si s pohádkami: dramatická výchova v mateřské škole a na I. stupni základní školy*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-355-2.
- 29) VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1865-1.
- 30) VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.
- 31) Wikipedie: Otevřená encyklopedie: *Jean Piaget* [online]. c2016 [citováno 26. 03. 2016]. Dostupné na WWW: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Jean_Piaget&oldid=13265876>.

SEZNAM ZKRATEK

DAMU – Divadelní fakulta akademie múzických umění

MŠ – Mateřská škola

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP PV – Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

TVP – Třídní vzdělávací program

ZŠ – Základní škola

ABSTRAKT

DOBŘICHOVSKÁ, J. *Dramatická hra jako metoda předškolního vzdělávání*. České Budějovice 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. A. Dudová.

Klíčová slova: hra, dramatická hra, dramatická výchova, předškolní vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, vzdělávací oblasti

Práce se zabývá dramatickou hrou a jejím využitím v předškolním vzdělávání. První kapitola se zaměřuje na vývojové zvláštnosti dětí předškolního věku. Dále popisuje hru v životě dítěte předškolního věku, znaky hry, její vývojové zvláštnosti a typy her. Zabývá se významem hry v předškolním věku. Věnuje se předškolnímu vzdělávání, jejím závazným dokumentům, metodám a formám vzdělávání v mateřské škole. Srovnává pohledy nejznámějších autorů, kteří se zabývají dramatickou výchovou ve svých publikacích. Práce pojednává o formách, principech a metodách dramatické výchovy. Zabývá se zhodnocením dramatické hry v literatuře. Objasňuje přínos dramatické hry z hlediska naplnění cílů Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

ABSTRACT

Dobřichovská, J. Dramatic play as a method of pre-school education

Key words: play, dramatic play, drama education, pre-school education, general educational program for pre-school education, educational areas

The bachelor thesis deals with a dramatic play as a method and its application in pre-school education. The first chapter focuses on developmental traits of children of pre-school age. Further thesis describes the play in child's life, characters of play, its developmental traits and types of plays. It deals with the importance of play in pre-school age. The work is dedicated to pre-school education, its obligatory documents, methods and forms of education in kindergarten. It compares ideas the most famous authors who deal with the drama education in their publications. The thesis discusses about forms, principles and methods of drama education. It dealing with the evaluation of dramatic play in literature. It clarifies benefit of dramatic play in terms of meeting the objectives of general educational program for pre-school education.